

követte, mely jelenet másodsor a vámbáz-nál, aztán a ferenczvárosi gyönyörű, idomzatos templom irányában s végül Eresény alatt az Eötvös emlékére állított szobor előtt ismétlődött.

Szavát ritkán lehet venni, de keze-nyomat ott találjuk mindenütt, a merre tekintünk. Csak kíséren el a szíves olvasó a nemzeti muzeum környékére — Budapestnek ezen (a sugárút leszámitásával) talán legmodernebb részébe, s ha kérdjük: ki volt e paloták, e pompás épületek mestere, ki építette az ideiglenes ország-házat, — ki a gr. Degenfeld-, ki a gr. Festetics-palotát, a nemz. lovardát, a gr. Károlyi Alajos-féle palotát, a gr. Pálffy-, a Bókay-féle pompás lakóházakat, a takarékpénztári nagyszerű bérházat (a volt „Két pisztoly“ helyén), a Geist, Roth és ismét Roth-féle szép épületeket s kissé tovább a körut északibb részén az Unger-féle bérházat? — Ybl, Ybl és ismét Ybl.

Mennyi munka, mily végtelenül sokoldalú működés s közöttük milyen sikerek!

De ezzel még koránt sincs kimerítve az Ybl gyakorlati működésének ismertetése. Műveinek még oly rövid méltatása és jellemzése is kötetet adna, s azért meg kell elégednünk azoknak csupán felsorolásával, habár félünk, hogy még a század névsor is nagyon hiányos marad. Az Ybl művészi termékenységének eredményei a már említettek kivül Budapestén: a budai takarékpénztári épület (az első modern faragott-kő homlokzat a magyar fővárosban), a pesti takarékpénztári épület (a reáliskola-utca sarkán), az akadémia palotája (a melynek létesítésében neki szintén lényeges rész volt), az akadémia bérháza, a Ganz-féle dunaparti ház (a melynek vasszerkezetű udvarhomlokzata szintén első volt e nemben nálunk, s a melynek sokáig jártak csudájára Budapest lakosai, sőt az idegenek is), a gr. Széchenyi Béla-féle budai nagyuri palota, valamint a dr. Balassa országúti bérháza stb., stb.

Ha hozzávetjük ezekhez a margitszigeti összes épületeket s azon két óriási művészi földadatot, a melyeknek megoldásán a mester most dolgozik: a lipótvárosi bazilika és a sugárúti operaház nagyszabású tervezeit: képét kapjuk — legalább nagyjából — annak is, hogy mit tett a mi Ybl-ünk — a főváros emelkedésének érdekében!

Ha pedig körültekintünk az országban s a legkülönbözőbb vidékeken, s ott is mindenütt az ő működésének egy-egy szerényebb vagy hatalmasabb méretű, de mindig hozzá méltó idomzattal bíró emlékeit találjuk: ugy valóban bámulnunk kell a fölött, hogy mint végezhetett ennyit és így valaki, a ki ma még csak hatvanöt éves s bámulnunk kell, hogy az, a ki mindezt végezte, daczára ennek a is oly teljes mértékben munkaképes s szellemileg és testileg ma is oly rugékony, mint bármelyike az erőteljesebb fiataloknak.

Ott van mindenekeelőtt Fóth. A főthi templom nemcsak egyike, sőt — a művészeti érték szempontjából is — bátran állíthatjuk legelseje az ország hasonló modern építményeinek, hanem mondhatni, hogy — id. gr. Károlyi István műszeretete, műértelme és maezenási bőkezűsége folytán — a modern építőművészeti működés gyakorlata is innen datálható. Ennek is Ybl a mestere, valamint ő fejezte be a gr. Károlyi György csurgói kastélyát,

átépítette a nagy-károlyi templomot, ő építette a hódmező-vásárhelyi templomot, majd átépítette a höngyési, tömegyéri és surányi, a lengyeltői és marczali kastélyokat. Ekkor került a sor a vár-palotai kastélyra s a kecskeméti református templomra s a gr. Szapáryné irsai kápolnájára, míg legújabbán a gr. Wenckheim Frigyes ó-kigyósi gyönyörű kastélyának nagyszerű koncepcziójával szerzett magának e téren is újabb babérokot.

Hogy ennyi s ily végtelenül sokoldalú működés közben nem sikerülhetett minden úgy, a hogyan a mester maga — saját magának kétségtelenül legszigorubb bírója — kívánta, az természetes; de bizonyos más oldalról, hogy sikerült nagyon sok oly mértékben, hogy e sikerek bár egyetlenét dicsőségeül számíthatná bárki is, és bizonyos mindenekelőtt: hogy Ybl megtett annyit, a mennyt a művészet és építészeti fejlődésünk érdekében, a fenforgott szerelőt nehéz hazai művészeti viszonyok közt tennie lehetett, s hogy ő nagyobb joggal követelheti hazai építészetünk terén nemcsak a mester, hanem az uttó czímét is, mint bárki más, mert első volt, a ki oly téren, a mely addig, mondhatni, csaknem teljesen parlagon hevert, tenni mert és tenni birt! . . .

Ybl Miklós született 1814-ben Székes-Fehérvárott, hol atyja kereskedő vala. Elemi és gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte; 1825-ben Bécsbe került, a honnan, a műgyetemi s akadémiai tanulmányokat bevégezve, Budára jött, s kísérletet tett az akkori orsz. építészeti igazgatóságnál alkalmazást nyerni. Ez azonban az ő s a hazai építészeti végtelen szerencséséjére, nem sikerült. Valóban, szinte megdöbbentő a gondolat, hogy e roppant tehetség és óriási munkaképesség mily könnyen elcsenevezhetett volna a „bureau“ senyvesztő hatalmában, ha akkori „hivatal-keresése“ véletlenül sikerül, s önkénytelenül eszébe juttatja az embernek, hogy hány jóra való tehetőséget, hány szebb jövőt érdemlő fiatal technikustől meg szellemileg a bürokratizmus fojtó légköre, a kik a helyett, hogy megküzdve az élet és gyakorlat kezdet-nehézségeivel, czélszerűbbnek találják a „bizonyos“ kényelmes párnáin megnyugodni, beállani a forma napszamosai közé.

Yblt szerették az istenek; nem kapott hivatal, kénytelen volt szembeszállni és megküzdni a gyakorlati élet nehézségeivel, s ennek köszöni, hogy Ybl lett belőle, ennek köszönheti a haza: hogy Ybl-je van!

Gyakorlati működését 1832-ben mint kőműves-inas kezdte a Pollák Mihály, akkori legjobb híru pesti építőmester vezetése alatt, kiről ma is a hála és elismerés megható hangján emlékezik. „Pollák — így nyilatkozott Ybl nem egyszer — kitűnő építész volt, alapos ismerője a régi formáknak, működésében mindig a tiszta, klasszikai alakok körében mozgott, s a mit nála láttam és tőle tanultam: az megmaradt nekem egész életemre!“ 1835-ben — meghívás folytán — Prágába költözött, a hol, Koch Henrik es. kir. bécsi építész utasításai szerint, négy év alatt fölépítette a herczeg Kinsky-féle palotát. 1839—40-ben tanulmányokat tett Münchenben és Olaszországban, és 1841-ben került vissza ismét Pestre, s ettől kezdve 1846-ig már önállólag működött a Pollák Ágost építész

társaságában. Ez időszakra esnek művei közül: a főthi kastély egy részének berendezése s a kaplonyi templom és kriptá építése. 1846-tól 1851-ig Fóthon lakott és építette a híres templomot, de ezen munkáját megelőzőleg még egyszer Olaszországba utazott, különleges tanulmányok végett. 1851-ben telepedett meg véglegesen Pesten s ekkor kezdte azon bámulatot keltő s valóban az ő erejét igénylő működést, a melynek eredményeit műveinek fönti sorozata csak hézagosan mutatja.

Meg kell még említenünk, hogy habár a szóban nem épen mestere, azért tettel és tanáccsal folytonosan tevékeny részt vett és vesz a közügyek azon részében intézésében, a mely az ő szakmáját érinti. Mint a fővárosi képviselő-testület tagja fáradhatlanul közreműködik a műszaki bizottságokban, a közmunkatanácsban, s különösen mint a magyar mérnök-és építész-egylet műépítészeti szakosztályának elnöke oly valóban áldásos eredményű működést folytat, a melyre rajta kívül — ez idők szerint — senki sem volna képes. Az ő neve az a kapocs, mely a szétvált elemeket összetartja, a szétzúllástól megóvja, s a törekvéseket a helyes mederbe terelni képes. „A mi öregünk“ nézeteibe mindenki belenyugszik, jóakarátában senki sem kételkedik s kimondott akarátának senki sem szegül ellent!

Adja Isten, hogy még soká bírassa őt a haza, s hogy megkezdett nagy műveit befejezetten hagyhassa az utókorra.

Ney Béla.

Szerelmesek vitája.

(A „Legszébb“ című vigjátékból.)

Arion.

Ha elhagysz, állj meg még egy búcsusóra!

Melitta.

Miért? az úgy se fordít semmit jóra.

Arion.

Fordulj te vissza, s minden jóra fordul.

Melitta.

Öröm fakad tán néked bánatombul?

Arion.

Öröm, ha könnyed letörülhetem —

Melitta.

Hiszen miattad borul el szemem!

Arion.

S ha ajkam elfojthatja sóhajod . .

Melitta.

Hiszen miattad könnyek és jajok!

Arion.

Sohajból kód lesz, csókbul napsugár, Csókom vessen fényt búj utadra már!

Melitta.

Nem, nem! új kín váláskor nézni vissza. Jobb, hogy szemem sötét kód fátyolozza!

Arion.

Mért indulsz ma? felhők mindenfelül; — Holnap a nap — és minden kiderül.

Melitta.

Corinna napja lesz az, s az derül ki, Hogy csalta szívvel fogsz keblére dűlni. Ah, szeretőknek várni oly nehéz! Ne várj! szorítsa kezét ez a kéz, Mint künn a tengerparton holdas este, Midőn szemed az ő szemét kereste.

* Melitta féltékeny szerelmésére Arionra, mert ezt Corinnával látta meghitlen együtt, s ezért akarja kétségbeesésből elhagyni örökre.

Arion.

Te csak itélzs, előbb mint hallanál.

Melitta.

Te itéltél el, midőn megcsalál.

Arion.

Oh álnok gyerkőcz, zsarnok szerelem, Egy gyermek játékvá hogy teszen!

Melitta (Corinna kezét megragadva).

Jer, szép Corinna, légy menyasszonya, Öleld úgy, hogy ne hagyjon el soha.

Corinna.

Ez nem lehet tettetés . . . Arion! (ölelésére siet.)

Arion.

Megőrülök! . . . Melitta, irgalom!

Melitta.

Ott vár a szikla a tenger felett, Mely ibolyafürtű Sappho sirja lett, Ott kerestél halálot, Arion, Te élj, szeress, — én leljem ott sirom!

Bartók Lajos.

A kivágott arczkép.

Elbeszélés.

Irta EÖTVÖS KÁROLY.

(Folytatás.)

Utam messze, Erdély szélére vezetett. Kised, szegény faluban rám jött az est. Rossz ut, rossz idő, fekete sötétség s a vidéknek nem ismerése megállásra kényszerített. Vendéglő nem volt s a falusi kocsmáros piszkos lakásában kellett szállást fogadnom. Kérdeztem a kocsmáros: lakik-e a faluban vagy közelében valamely urféle ember.

— Itt uraság nem lakik, felelt a kocsmáros, itt csak maga az öreg Ghecey van, papon, jegyzőn, mesteren kívül, a kit urnak lehetne nevezni.

— Ghecey, Ghecey! Miféle Ghecey lehet az? Öreg vagy fiatal?

A Ghecey-család közel rokonságban, ugy nevezett osztályos atyafiságban, állott az én családommal. Felöltött a gondolat: hátha e kényelmetlen szálló helyett kényelmes tanyát, mulatságos estét s eddig ismeretlen jó rokont fedezhetek föl. Kérdőleg tekintetem a kocsmárosra.

— Öreg ember az, uram, szólt a kocsmáros, nem tudja azt senki, hány esztendő lehet már.

— Szívesen látna e engem, ha éjjeli tanyát kérnék tőle?

A kocsmáros elnevette magát.

— A hogy tetszik uram, én nem a magam hasznáért beszélek, biz ez az én kocsmaszobám nem uri emberlek való, de az öreg Ghecey urhoz nem szokás vendégnek szállni; hanem azért csak tessék megpróbálni.

— Mért nem szokás hozzá szállni, csak nem él emberhussal?

— Azzal nem él, sőt messziről se szereti az embereket látni. Azonban tessék megpróbálni.

Gondolkodtam. Végre is a kísérlet ha nem használ, nem is árt. A név ismerős, esetleg atyafi is lehet, ki tudja, hátha szívesen lát?

Kértem papirt s írónnal a következő levelet irtam rá:

„Kedves urambátyám! Vagy idegen vagyok, vagy ismeretlen atyafi vagyok, de mindenestre itt rekedt utas vagyok; idő is rossz, ut is rossz, a kocsmáros tanyája is rossz: ha van még egy embernek való szobája, szívesen felajánlom magam vendégnek egy éjszakára.“

Nevemet belül, a czímet kívül ráírtam a papírra s a levelet elküldtettem.

Felóra mulva megjött a válasz. Igen pi-

cziny öreg emberke jött nagy bottal és nagy kézi lámpával és térdig sáros csizmával. Elém állott s azt mondá:

— Ha az ur az idegen utas, jöjjön velem, Ghecey ur várja vacsorára.

Néztem azt a piciny emberkét, nem volt magasabb tizenkét esztendő gyerkőczénél; apró szemei, kicsinke ósz bajusza, borotvált álla s arczának és homlokának szapora redői furcsa alakká tették.

— Hát maga öreg barátom, maga is Ghecey urhoz tartozik?

— Én vagyok a Ghecey ur szakácsa, lehetett volna az urnak annyi megmondolása, hogy korábban jelenti magát vacsorára. Mikor leszek én most már készen a konyhával?

— No majd e fontos kérdésről otthon tartunk tanácskozást, én mehetek.

Elindultunk. Az öreg elül, én hátul. Nagy botját nekem adta a kutyák ellen. Végigmentünk a sáros utcán s a faluvégen elértük az öreg Ghecey bagolyvárát.

Sajátságos tanya volt ez. Kőfalkeítés az utca felől, bezárt kapu a kerítésen. A vén szakács egy igen nagy és hosszú kulccsal kinyitá a kaput. A mint beléptünk: öt vagy hat óriási szelidnek rohant ránk, mint oroszlán. A vén szakács lámpája és fűtentyése állítá meg őket. A vén szakács elmondá, hogy két eb a kaput őrzi, két eb a folyosó-bejárást őrzi, két eb pedig folyton az öreg Ghecey őrzi. De nem azért ám, mintha az öreg Ghecey félne valakitől, hanem azért, mert senkit látni nem akar s különösen asszonynak hozzá közelíteni nem szabad.

Különcz volt az öreg Ghecey: ezt bizonyít minden jelenség.

Az épület hajtott épület volt. Belső oldalán zárt folyosó vonult az épület hosszában. Széles helyiség, kőszlopkokra fektetett félkörű iveckek s minden oszlopköz gondosan beüvegezve. Az egész folyosó furó és faragó eszközökkel, kisebb-nagyobb fűrészzel, gyalupaddal, esztergálylyal, rokkákkal, kerekkel s kisebb-nagyobb fahasákkal és deszkákkal volt tele, mintha ács, bodnár, asztalos dolgozna itt egy csomóban.

Emberről vagy asszonyféle népet sehol látni nem lehetett.

Az öreg Ghecey az ebédőben várt bennünket. Előtte terített asztal állott.

Ott ült az asztalfőnél és csak egyedül maga ült ott.

Hatalmas fő, nagy szemek, bozontos szemöldök, hosszú bajusz és térdig érő gazdag szakál. Szemöld, bajusz, szakál és haj hófehér. Jó és rokonszenves arcz, melyet a homlok két redője rideggé törekedett tenni. Mély, vastag és hatalmas termetnek. Lábai térdén alul vastag, bolyhos pokróccsal voltak gondosan betakarva. A köszöntést csak féjbőlintással fogadta el.

A mint felső ruhám letettem, intett, hogy baloldalon foglaljak helyet, hova időközben a kis szakács székét és terítéket tett. Fűrkésző szemével tetőtől talpig méregetett.

— Honnan való vagy, fiu? — kérdezé.

Elmondtam apám, anyám, eredetem, származásom, birtokom, atyafiságom lehető röviden.

— Ősém vagy, mondá, apádat jól ismerem kis gyerek korában, öregapáddal együtt vertük ki a dragonyos tisztéket ezeltől hatvan esztendővel a vármegyeház udvaráról. Öregapád jó barátom és jó rokonom volt. Itt maradhatnálam, a meddig tetszik.

— Köszönöm bátyám, tovább kell mennem, hanem egy napig itt maradok. Mi már magát, bátyám, régesrégén halottnak tartottuk. Apám úgy beszélt Ghecey Bálintról, mintha gyermek-kora óta se ő, se más soha hírét se hallotta volna.

— Az meglehet fiu. Én e házból és ennek udvarából és kertjéből ötven esztendő óta ki nem mozdultam. És most már ki sem mozdulhatok. Négy év óta nem bírnak lábaim. E két láb két darab hulla, ugy lógg rajtam, mint két kölöncz.

Borzadály futott végig gerinczemen. Retentő titok lehetett ez aggastyán életében. Miből állhat az?

A vacsorát elköltöttük. Csak a vacsora végén vettem észre, hogy az öregnek jobboldalán is van egy teríték, és egy szék, de a széken senki sem ül s a terítéket senki sem használja. Kíváncsi voltam, kié volt ama teríték. Oda mutatva mondám:

— Nini, édes bátyám, most veszem észre, hogy másik vendégje elmaradt.

Az öreg összeránczoló szemöldökét. Egyetlen villám czikázott át szemem, midőn e szavak után rám tekintett s azután szemeit behunyva mély, dörgő, nyugodt, de parancsoló hangon mondá:

— Arra fiu semmi gondod.

Oly hidegen ejté ki e szavakat, oly mély benyomást tett rám e szavak hidegsége, hogy agyam szibbaidni kezdett. Lehetetlen volt e tárgyat tovább folytatni.

Vacsora után még sokáig beszélgettünk. Az öreg nem beszélt multjáról, de nagyon sokat beszélt gyümölcsös kertjéről. Igérte, hogy másnap mutat egy almát, melynek párja sehol nincs a világon s melyet ő keresztelés által ötven évi türelmes kísérlet után teremtett. Azt azonban nyugodtan hallgatta, ha én vidékem családairól, fiatalokról és öregekről csevegtem.

Végre visszavonult hálószobájába. Ide én nem mehettem be. Nekem az ebédőben készítették fekvőhelyet. Még pedig maga a kis szakács készített. Csak most volt időm és figyelmem körültekinteni. Az ebédő nagy terem volt. Falai fehérek, de üresek. Sem kép, sem tükör nem lógott rajtuk. A fal mellett köröskörül lóczák és székek s néhány kis asztal. Minden butordarab durva faragvány minden festék és fényezés nélkül, mintha egyiket se igazi mestere készítette volna.

Hanem ágyam csakugyan olyan volt, a mielőben még sohasem feküdtem. Az ökölnyi szakács behozott egy koporsó-alaku ládafiókot, azt telerakta fenyőfa-forgácssal, vánkosnak belé tett valamely kiszáradt zombéket vagy farost-csomagot, az egészet végigterítette durva pokróccsal, s készen volt a fekhely. Az igaz, hogy nem rossz fekhely; vadászember még rosszabbal is beéri néha, de az is igaz, hogy nálunk a halottak alá szoktak ilyen derekaljat készíteni.

— De csak födele nem lesz ennek a koporsónak? — szóltam mosolyogva a kis szakácshoz.

— Ha parancsolja az ur, — felelt — hogy hozzak, azt is hozok.

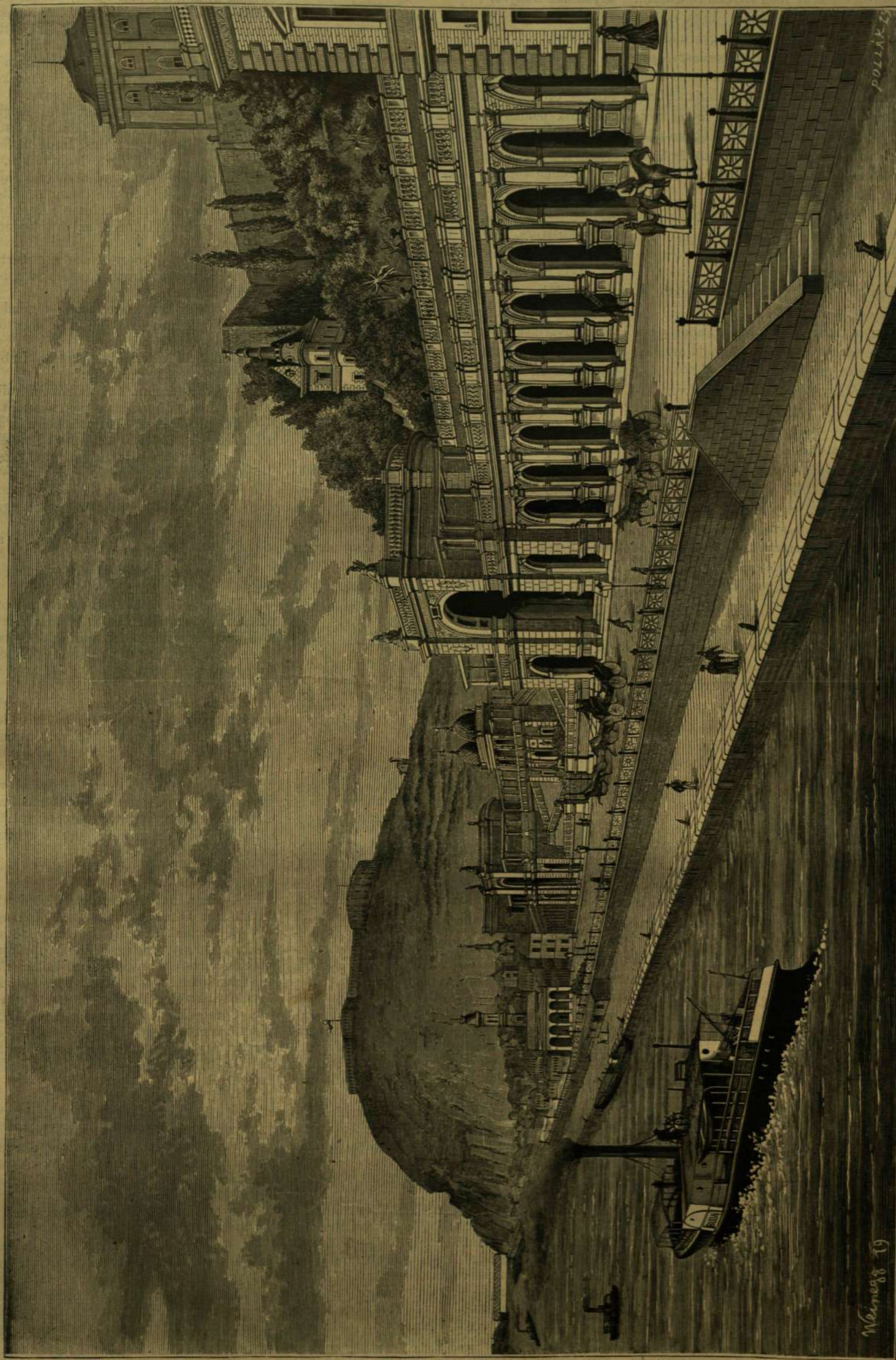
— Nem, ne hozzon öreg barátom, azzal még majd csak várok néhány esztendeig.

Lefeküdtem, jól aludtam. A nap már régen fölkel, mire én fölkeltem.

Házigazdám még nem jött ki hálószobájából. Kimentem, megnéztem az udvart. Az tele volt nekivadult ifju és öreg fákkal, akár egy erdő. Benéztem a gyümölcsösbe. Gyönyörű huz-holdas ültetvény volt könnyen lejtő sima hegyoldalon. Völgyén patak folydogált, a patakon kised őrlő- és fűrészmalom. Mindkettő állt, szabad zugóján mindkettőnek szabadon csattogott le a patakvíz. A kis szakács azt beszélte, hogy a malmok idegeneknek örölni és metszeni nem szoktak. Mindkettőt maga bátyám saját kezeivel csinálta s az egyiket is, másikon is csak önmagának dolgozik s ha dolga nincs, malmal állanak.

Elmentem a kocsmához. Kocsissal és

BUDAPESTI DALMŰSZINHÁZ.

Vízvezető épület.

Főbejárat.

A nagy lépcső-esernők.

Nyílt lépcső és kerthi pavillon.

Királyi padofa.
A testőr-épület.

BUDAI VÁRKERTI ÉPÜLETEK.

Két nevezetes új épület Budapesten.

Budapest nemcsak politikailag az ország fővárosa, hanem a nemzet fővárosa is. Lassankint önmaga építgette, csinosított és emelt benne székekre kerülő intézeteket. Más fővárost fejedelmi bőkezűség támogatja és emeli. Bécsnél méltán nevezik császár-városnak. Budapestre pedig szigorúan ráillik, hogy a nemzet fővárosa.

Az udvar, melynek építkezéseivel találkozunk Bécsben lépten-nyomon, csak nem régóta és évenként rövid ideig tartózkodik Budapesten. Főherczegek, kiknek oly sokat köszönhet a császár-város, nem lakosai Budapestnek, egyet kivéve, a ki a Margit-szigettel ékítette.

Mióta a királyi udvarnak is székhelye lett Budapest, két építkezés kezdődött meg: az operaszínház és a budai várkert. Az operaszínház, leszámítva belőle körülbelül 400,000 frtot, mely a nemzeti színház egy régi dunaparti telkének eladásából származik, 5 felső udvartartási költségeiből épül; a várkert kiépítése tökéletesen a királyi háztartás ügye. Mind a két monumentális épület a főváros olyan helyén emelkedik, a hol nagy szükség volt a szépülésre. Az operaszínházat kapta a Terézváros a sugárút számára; a várkerti építkezést pedig a Duna panorámája. Mind a két nagy művet Yblre bízták, e kitünő építészre.

A budai várkert.

A budai vár átalakítására sok terv merült föl. A királyi palota szűk az udvari személyzet elhelyezésére és megtoldására nézve az a szándék, hogy hozzá építik az ugynevezett arzenált is, úgy hogy felső része egész a György-térig kinyulik, szemközt a miniszterelnökség palotájával. Mielőtt azonban a tervhez hozzáfogtak volna, a királyi lak környékének díszítése vált szükségessé. A szemközt pesti part pompás palota-sora, a budai lánchídfőnél emelt díszes épületek a királyi palota aljában, nagy ellentétet találtak. A festői fekvésű palota nagyon emlékeztetett mindenkit a mesék habléányára, melynek felső része bájos nő, de pikkelyes delphin-testben végződik. A palotának alsó része, a kert alatti girbe-gurba ház-sorok nem is tartoztak a királyi lahoz, hanem több ember magánvagyonát tették. Az ott levő épületek már régen megértek a csákány számára. A „Széchenyi szálloda“-val szemközt idomtalan és ódon magas ház állt, bástyafalban építve, rendetlenül elhelyezett apró ablakkal. Ez a királyi lakhoz tartozott, s innen vezetett föl a kert lejtőjén át az a nyílt lépcsőzet, mely megvan ma is, de kidiszítve. Aztán parányi emeletes házak következtek, kétféle ablakkal, oly alacsonyok, hogy a felső ablakból kezet lehetett szorítani az utcán levőkkel. Akarna nézni. Majd egy másik sárga emeletes ház állt a sorba, hosszú, gyári keménnyel, mely egész nap ontotta a füstöt. Itt volt a vízemelő gép, mely a királyi lakba vezette föl a szükséges vizet. Szomszédja ennek egy hosszú, emeletes ház, alul szatóc-boltokkal és pálinkamerőkkel; azon alul kőfal következett, mely a várkerthez tartozott; ezen túl állt a „Debreczen“ szálloda, kétemeletes régi ház, egykor a hajóhid budai részének dísz, de most már nagyon is megszereynykedett óság. Mellé épült egy másik kétemeletes ház, a Novorolszky-féle.

Előre látható volt, hogy a Duna mentében megindult építkezések nemsokára idáig hatolnak; a várkert alatti szép fekvésű rozzant épületeknek nem lehet ott sokáig maradásuk. A vízzelvezető ház mellett kezdték is már az építkezést, s a kőművesek a második emeleten dolgoztak. Egyszerre az építkezés abbamaradt; a kőművesek és tót napszámosok végképen eltűntek, s a vörös téglafalakon nem dolgozott több senki. Felvilágosításul a hirlapok megírták, hogy az az egész várkert alatti ház-sort az udvarmesteri hivatal a közmunkák tanácsának közbenjárására megvásárolta s a „Debreczen“ szállodára is alkuszik. Magyarázatul fölemlítették, hogy 5 felsége látván a kert alatti folyó építkezést, úgy találta, hogy az emelkedő falak napról napra jobban fölfogják azt a szép látványt, mely a királyi lakból kinálkozik a Dunára, s ha majd az egész első ház-sort fölépítik háromemeletnyire, akkor a szép látványt egyúttal egy csomó nagy ház mutatja majd meszeletlen hátát, füstös kéményeit és padlásait a fejedelmi lak ablakainak. A mit azóta építettek, az nem is háromemeletnyi magas és nincs meszeletlen háta, hanem az egész egy díszes szegélyzet, kő-rácsoszat, aranyos tornyokkal, kupolával; a Duna felé épület, a várból tekintve pedig az a képe van, hogy a várkertet rendezték. Az épület tetői ott terraszok, virágos szőnyeggel, pázsittal, szökőkutakkal.

A régi házak udvarai a várdomb aljába voltak ásva, s falak támogatták a földet, nehogy az udvarba vagy házakra zuhanjon. Az új építkezések voltaképpen szintén ilyen támogató falak, melyek mögött föld van egész magasságban. A hosszú, kapuzatos falazat egyszersmind följáró a kertbe; egy egyszerű lépczőzet, igazán fejedelmi és megfelelő annak a benyomásnak, melyet a környék természeti és építészeti szépségei készítettek.

Az egész vonalnak csak a két végső részén emelkednek lakházak: a régi bástyaház helyén, s a „Debreczen“ szálloda és Novorolszky-ház helyén. Kezdetben úgy készült a terv, hogy a várkert alatt bazárokat nyissanak, de mivel Buda e részén nem valami élénk a kereskedelmi forgalom, előreláthatólag a bazárokból sem lehetett dísz-kereskedésekre számítani, s a bazárokat számát korlátozták; tizenhatszáz bazár-bolt helyén lejtős följárókat emeltek, s ekkép az egész monumentálisabb lett. A kert alatti épületekben a régi vízemelő gépezet sem nyert helyet, hanem a Dunaparton, külön épületben állították föl.

Ő felsége 1875. január havában engedélyezte az építkezéseket 1.067,032 frt 27 kr. erejéig, a műveztési és ellenőrzési költségekkel együtt. De időközben e tervek változást szenvedtek, kibővítettek, s az 1876-iki árvis után szükségesnek mutatkozott, hogy az összes épületek színvonalra három lábál feljebb emeltesék, úgy hogy az újabb költségvetés 1.362,224 frt 70 krban állapították meg. Az építkezések 1875. tavaszán kezdődtek, most már készen vannak, s a „Debreczen“ szálloda és Novorolszky-féle ház helyén épült bérházakba is be lehet költözködni május hóra. A folyó év október végéig az építkezésekre, szállításokra, stb. elköltött 1.237,061 frt 50 kr.; a hátralevő munkákra tehát még 125,163 frt maradt.

A régi bástyaház helyén, a „Széchenyi“ szállodával szemközt levő épület a testőrök tanyája. Az udvar ittlete alatt a magyar testőrség és császári testőrség a fél-emelet és első emeletbeli szállásokat foglalja el, honnan nyílt lépcsőn juthatni föl a várakba. Földszint az udvari portás és a várkapitányhoz tartozó szolgálaknak. Az épület felső udvarára nyíló emelet pedig a kertész és segédjei lakhelye. A „testőr-épület“ mellett húzódik el a bazár-sor, közepén megszakítva a följárók tornyos és kupolás csarnokai által. A bazár-sor első részében tíz árusbolt van. Ezek fölött kő-karzattal ellátott terrasz húzódik el, s e mögött vonul a följáró, sajtolt téglalakkal burkolva. A bazárök végén emelkedik az egyik nagy lépcsőcsarnok, a régi vízzelvezető épület helyén. A csarnokon kívül, honnan karsti márványból íesztített lépcsők vezetnek föl, még két nagyobb árus boltnak is jutott hely. E kapuzat, a testőr-épülettől fölszolgáló lépcsőzet által a királyi váriakot összeköttetésbe hozta a Dunaparttal. Ekes kapocs ez. A kapuzatot a donga-boltozat alatt freskók és sgraffitó modorban készült festmények borítják, ezen kívül majolika ékítmények; egy erkélyajtó is nyílik bele üvegfestményekkel; kívül gazdag építészeti faragványok, horgonyból öntött diadaljelvények. Felül szobrászati díszítmények emelkednek ki a két sarkon.

A csarnok mellett kezdődik a jobboldali lejtős följárat, kőkarzattal ellátott falak közt, az ut maga keramit anyaggal burkolva. Az itteni márvány-oszlopok egyszersmind légszesz-lámpák tartójául is szolgálnak; az alsó oszlop talpzata előtt egy griff, mint pajzstartó. Egészen hasonló a másik nagy csarnok, az épület-sornak megfelelő tulsó részén, de itt nincs lépcsőzet, hanem e helyett egy kör alakú nagy árus bolt, mely fölülről nyeri világítását, s ezenkívül még két nagyobb bolthelyiséggel áll összeköttetésbe. A várkerttel egy színvonalban levő eme boltok fölött, a kert felé, nyílt, félkör alakú ülőhely táru ki, sgraffitó festményekkel. A másik, a jobboldali, kapuzat fölött kerteskét rendeztek be.

E két csarnok-épület közt nyílik a nagy följáró, az épület-test központja, melyen a kö-

zepső díszes csarnok imponál, kupos födéllal ellátott kettős tornyocskáival, a lépcsőzet torokolatával és annak dus ékítéseivel. A középső csarnok felső része a kert felé nyitott, sgraffitó festményű falakkal s egy színvonalban áll a várkerttel. Alatta, a Duna felé néző részén a falban üreges mélyedés (odor), abban viztartó kagyló, mely a vizet egy Neptun-főt ábrázoló vízműlőből nyeri. A csarnok utca-felől díszítése: a négy évszakot ábrázoló női alakok, medailonok, a magyar czimer és az uralkodó család czimere medailonokban. A csarnok előtti gránit lépcsőt két nyílt akna három részre osztja, s az aknába vízi növényeket ültettek. A víz ide az egyszersmind korlátul szolgáló vízműlőből jön.

A bejáratot két nagy kő-oroszlán őrzi. Magas, széles talpazaton állnak, az egyik harczra készen, a másik diadalmasan emelkedve föl. A két talpazat köztírt kövacsolt vasból készült korláttal lehet elzárni.

Az épületek további folytatása ismét tíz bazár; a fölötte levő terrasz olyan, mint a tulsó részén, hanem mögötte nem lévén fölvezető út, egybefüggnek a kerttel, és egészen új kertésznek adtak helyet. A terraszokat szegélyző kőkarzatok talpazatait még nagy vázák is díszítik. Az új kertben, a baloldali bazárök fölött, pergola-szerű lugasokat állítottak, melyek léczetezete futó növények számára kínálkozik. Ezek ültetésére kövacsolt vasrudakból készítettek szerényeket, s fenekére és oldalára terracotta lemezeket alkalmaztak.

Az utolsó csoportot teszi a várkert alatti épületben a nagy bérház, a „Debreczen“ szálloda és Novorolszky-féle épület helyén. Ez két házra oszlik most is; két emelete és egy felemelete van. Az egyikben 12 lakás magánlakóknak már kiadatott; ezenkívül pedig ott lakik a vízzelvezető gépház fűtője és a házmeister. A másik ház nyolcz lakásból áll, s májusra kibérelhető.

Föl kell emlitenünk, hogy a baloldali bazár-sorban a legszebb bolt lépcsős följáratot nyit a kert eme részébe is, s a bérház kert felől oldalán szintén díszes, oszlopos csarnokban végződik. E lépcsőzet a királyné kívánságára épült.

Képünk a Széchenyi-szállodától fölvéve tünteti elő a budai várkert épületeit, háttérben a Gellérthegygyel, az összekötő vasuti hiddal, a kert alatt elvonuló új rakparttal és a fejedelmi folyamattal. A teljes képet így sem lehetett eléggé bemutatni, mert az épületsor nem zsinór-egyenességű, és a „Debreczen“ szálloda helyén bekenyárodik. Hogy rajzolóink mégis eltalálja a kellő pontot, minél több területet beláthasson, és a perspektíva törvényeit megtartsa, a testőr-épület nagy részét háta mögött kellett hagyni. Képünkön tehát a testőr-épületnek csak sarka látható; azon innen a Dunára szabadon tartó résznek már vége, mert a „Széchenyi“ szálloda utcázt emelt elébe.

A kép háttér felé, a Dunaparton, külön álló tornyos épület válik ki. Ez is a várkerti épületek kiegészítő része, az udvari vízvezeték gépháza, csinos és izlessel alkotott emeletes ház, földszinti helyiségeinek egy részében a kazánoknak, gépeknek adva helyet, másik része pedig kávéháznak van szánva, oszlopos csarnokkal. Az emeleten az udvari gépész lakik, s egy kisebb helyiség foglalja el még az alsó kávéház számára. A földalatti részek a gőszivattyúk, viztartók helye, továbbá szénraktáraké, s alagut köti össze a Duna kirakodó partjával. Az egész épületet kert övezi, és szökőkutról is gondoskodtak. A vízműhöz tartozik még a rakpart mentén készült vizszűrő telep. A várkertet, a királyi lakot, konyhákat, istállókat, ugró kutakat innen látják el vízzel, a mit 15,800 lábnyi (946 méter) csőhálózat vezet szerteszét. A gőzgépek naponként 24,000 akó tisztán szűrt vizet képeznek szivattyuzni. Két nyilvános kut, a Széchenyi- és b. Liphay-féle paloták is innen nyerne vizet.

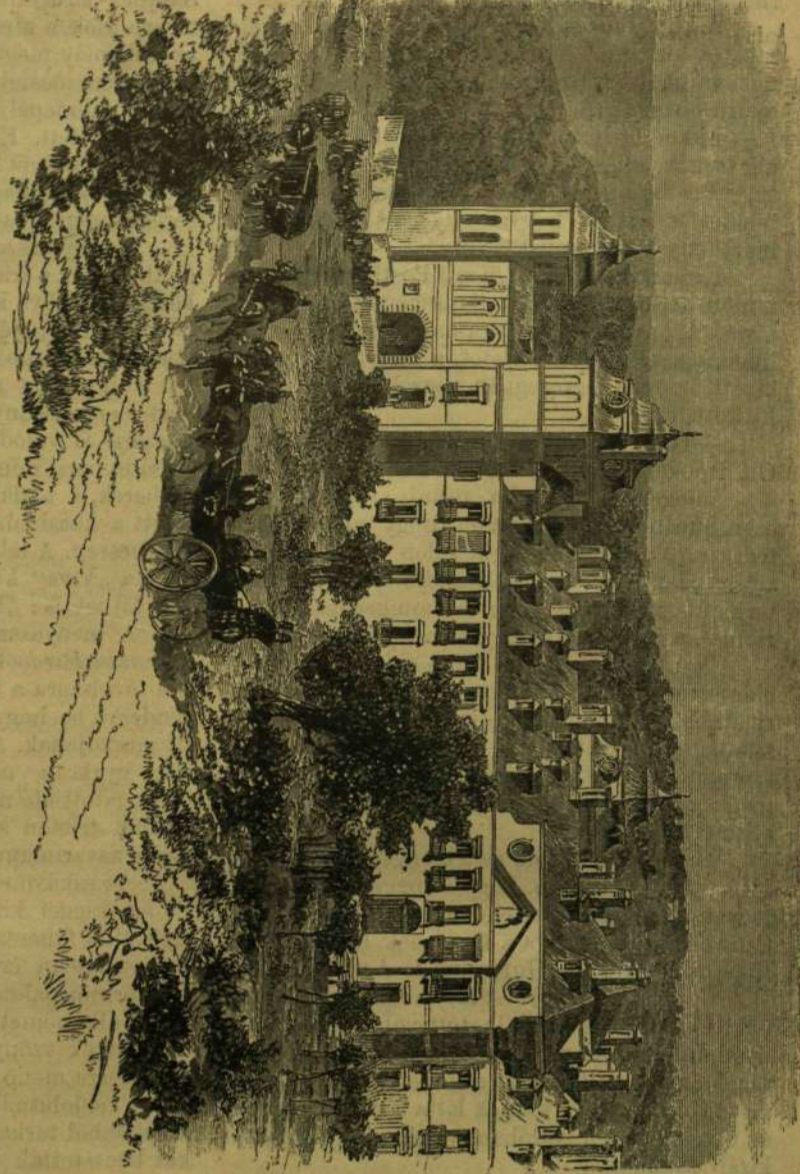
A testőr-épület mögött felvonuló lépcsőzet végén a kert felső bástya-falánál egy kis tornyos épület látszik. Ez is most nyerte jelenlegi alakját. Azelőtt egyszerű kis kerti lak volt, alacsony fedéllel. Van benne egy előcsarnok, szoba és erkély. A várkert egyik legkellemesebb és magányos pontja.

Ezek az építkezések, kevés végezni való kivételével, már befejeztek. Ő felsége azonban a folyó év július havában elrendelte, hogy az ugynevezett „elipsz“ egy része szintén kerté alakíttassék s e célra 270,000 frtot engedélyezett.

Elipsznek nevezik a fővárosbeliek a budai

MARIA KRISZTINA FŐHERCEZEDNŐ MEGÉRTÉSE PARDÓ KIRÁLYI KASTÉLYRA.

AZ APOCHA TEMPLON ELŐTERE AZ ESKÜVŐ UTÁN.

Donatella Ubrizok. Hajner Úgy. Alonú király. Krisztina királyné. Hajner főherczeg. AZ ESKÜVŐ AZ APOCHA TEMPLONBAN MADMIDDÉN.

A SPANYOL KIRÁLYI PÁR ESKÜVŐJE.

A KIRÁLYI PÁR DISZHNITAJA A PUERTVA DEL SOL-ON.

* Ybl Miklósról vonatkozólag az „Ország-világ” után több más lapba is átvághattak véradk ellenében — az igazság érdekében — ki kell jelentenünk a következőket: Az operaház dekoratív szoborműveit Marchenke és Fessler készítik, az utóbbi nevezetesen az ivarsók-alakokat, mért 6 ez irányban nem „selejtes művész”, hanem specialista, a kinek kiválóságát a magyar művészek is elismerték, a mikor a sugár-úti műcsarnok hasonló szoborműveit Fesslerrel készítették. Már pedig az operaházról csak annyi joggal követhető az ország az összhangozó művészeti sikert, mint a műcsarnokról. A várkereti építésnél a szoborművek előállításában Huszár Adolf, a ferenczvárosi templomnál Szász Gyula működtek. Általában igen kevés emberre alkalmazták igazságtalanabban azt a vádat, hogy monumentális építkezéseimél a magyar tehetségekre nincsen kellő tekintettel, mint Yblre, miután éppen ő az, ki erre igen nagy sulyt fektet, s alig hozható föl mellette más, ki a hazai munkaerőnek annyi foglalkozást nyújtaná, mint éppen ő; ezt mindenki tudja felőle, a ki nem szőfia beszéd után itél, hanem a tényekből szerz magának meggyőződést.

Páris a játékosnagyság gyakorlatában is a világ vezér-városa. A szegedi vízkárosultak javára rendezett gyűjtések és egyszerű ünnepélyek ismerjük mindnyájan. Közélebb a tél szigora által sújtott francziarozsági szegények részére indították gyűjtéseket, rendkívüli nagy eredménnyel, ugyanakkor pedig a spanyolországi árvízkarosultak javára is gyűjtötték s e célra e hó 18-án éjjel nagy ünnepélyt rendeztek a Hippodrome-ban, melynek belsejében nevezetes spanyol épületek mását állították föl, s a közt foly a sorjáték, a vásár és különböző ünnepély, melyre mintegy tízezer vendég gyűlt össze. Jelen voltak a kormány, a parlament tagjai, számos kitűnőséggel együtt.

Elmélet és gyakorlat. A pénzügyi kérdések egyik legkötőbb tekintélye, Stein Lőrincz, a bécsi egyetem híres tanára, kinek nézeteit s véleményét mint döntő argumentumokat szokták idézni a közgazdaságtanban, esőbe jutott. Így bínik a tapasztalat az elmélettel. Adósságai 300,000 forint tesznek, s ez ellenében alig van valamije. A kitűnő tudós vagyonát, mely mintegy félmillió volt, szerencsétlen vállalkozások emésztették föl, és Stein uzsorások kezébe jutott, úgy hogy tanári fizetése és leckepezenze is le volt foglalva. Az ősi tudós a csó kimonadásra megbetegedett. Azt mondta, hogy ha gyermekei át nem engedték volna örökségi részüket, nem lenne egy szék, melyre leülhessen. „Nemcsak vagyontalan vagyok — úgy mond — hanem 24 év óta viselt állásom elhagyása után annyim sincs, hogy egy napra megélhessek.” Az eset nagy részvételt kelt Bécsben, s mindent elkövetnek, hogy a csó visszavonassék, mert különben tanári állásától is meg kell válnia, a mi az egyetemre nézve szintén nagy vesztég volna.

mint népszerű és a közigazgatásban kiváló jártassággal bíró férfi. Az új megyei szervezésnél lett főispán. Béke poraira!

Mentovics Ferencz marosvásárhelyi ref. főiskolai tanár, jeles költő s természettudományi író, decz. 15-én 60 éves korában hirtelen halállal elhunyt. Mentovics 1819-ben született Dézsen; Nagyenyeden tanult, s már az iskolában feltűnt csinos költeményei által melyektől a Bajza és Vörösmarty „Athenaeum”-a sem tagadta meg a fölvetelt. Nem sokat, de szépen és csinosan írt, meleg érzéssel, tiszta kedéllyel s formai csinnal. 1855-ben „Idegen” cz. kisebb költői beszélyével a „Vasárnapi Ujság” egy pályadíjat nyerte. Költeményei összegyűjtve, 1846-ban jelentek meg „Szász lombok” czim alatt. A természettudományi téren is nagy irodalmi tevékenységet fejtett ki. Részt vett Schödlér „Természettudományi” forlításában, Szerkesztette a „Marosvásárhelyi füzetek” czimű tudományos folyóiratát. A materializmushoz, jelesen Moleschott, Büchner és Vogt tanaihoz csatlakozva, „Uj Világéneket” czimű könyvébe foglalta azokat. Mentovics tagja volt a nagykőrösi híres tanári körnek az ötvenes években, melyhez Arany, Szabó Károly, Szilágyi Sándor, Jánosi, Szász Károly, Salamon Ferencz, Tomory A. is tartoztak. 1856-ban hívatott meg Maros-Vásárhelyre, hol halála napjáig működött, közserzetet és tiszteletben. Szálhétis okozta hirtelen halálát. Özvegye Vajda Anna, három fia s egy leánya (Szász Béláné) és számos unoka — de számtalan barátja, tanítványai s ismerősei nagy serege is — gyászolja. Béke poraira!

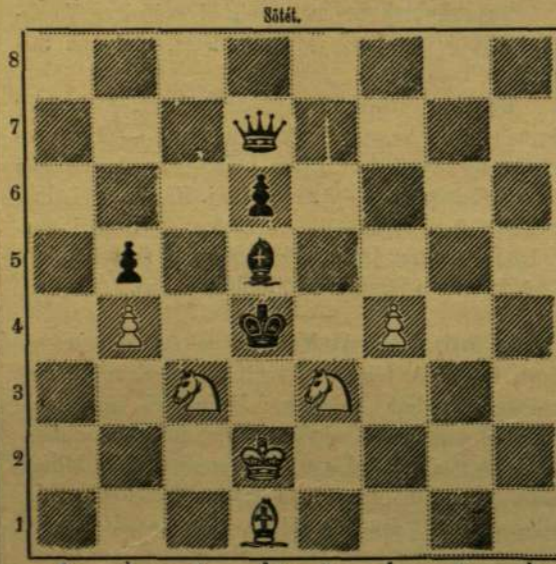
KALITZ DENES m. kir. honvédezés, s a pozsonyi zászlóaljnak több éven át parancsnoka maghalt Pozsonyban 49 éves korában. A szabadságharcban honvédszázados volt, később az osztrák seregbe sorozták, ott tiszt lett, honnan 1879-ben lépett át a honvédseregbe. Pozsony társas köreiben nagyra becsült férfi volt.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Dr. Vincze Gábor ügyvéd, orszégyes levéltári fogalmazó, hola diplomatikai osztály rendezésében nagy munkásságot fejtett ki, szorgalommal buvárolta a történeti kuffeket, s több értekezése jelent meg az „Archeologiai Értesítőben”, „Századokban” és „Könyv-Szemlében”, 27 éves korában Szécsényben, hová melbajából üdült ment. — ANKER HUOÓ pécsi kanonok, ki horvát képviselő is volt, s mint ilyen a magyar képviselőháza a mult országgyűlésen mint jegyző is működött, Pécssett. — SZAKVÁRY KÁROLY postatiszt, ki a boszniai mozgósítás fardalmáit közt tudóba jött, szintén Pécssett. — KAPRIBÓ JÁNOS, Temesmegye közigazgatási bizottságának tagja, a régi megyei élet tevékeny szereplője, Temesvárt 76 éves korában. — FOGLEY ANTAL, Tóalmás község köztisztviselője élt jegyzője.

DONY JÓZSEFNÉ szül. Lányi Emma, kincstári urodalmi számvizsgáló neje, fiatal korában. — SZABÓ LAJOSNÉ szül. Vial Karolina, 18 éves korában Pápán. — SZEGEDŐ ANNA (Takács Ignác alpeseres és mihályi plebánus édes anyja) 79 éves korában a győrmegeyi Mihályban. — GR. ZICHY HENRIKNE, csillagkeresztes palotahölgy, szül. Mesko Iréne báróné 57 éves korában Bécsben.

SAKKJÁTÉK.

1046. számú feladv. Kohtz és Kockelkörtől.

azt az örömet, a mihez a palotában sok, nagyon sok kellett. A kopott leánya kis fababát talál ágya párnái közt. Atyjának véres verejéke, anyjának talán egy megtakarított kenyérdarabja az. Ah, a gyermek jó hogy nem tudja ezt, — e tudat megrontaná ártatlan örömét. Ő csak azt tudja, hogy ez jele valaminek, jele annak, hogy ő nem rossz gyermek, méltónak találta a kis Jézus, hogy fölkeresse őt is. Itt volt, itt járt, ő hagyta itt e kis fababát s vele annyi örömet, annyi boldogságot, mely bizonyára semmivel nem kisebb, mint az, a melynek a palotából egész ide hallszik zaja. Szeretettel tekint a kis ajándokra; mintha anyja lenne, ápolja, dajkálja s örömeivel boldogokká teszi azokat is, a kiknek tán megerőltetésükbe került, hogy gyermekük-ről csak ennyire is megemlékezzen a kis gyermek-Jezus. Látják, hogy sokkal kevesebb is megtette volna ennél, akármilyen csekélység, — mert ma a legfényesebb s a legszerényebb ajándoknak egyforma értéke van, s nagy kérdés, vajjon a szegény kis leány azt a bubáját, melyet megszeretett, elcserelelé-e azzal a sok pompás játékkal, mely a gazdag fiu boldogságát teszi ki?

Hymnus karácsony reggelére.

— Milton költeménye. —

Előhang.

Itt a szent hét, az áldott hajnal költe,
Melyen az ég királyának fia,
A lány-menyasszony s szűz anya szülőtte
Hozzánk jön égből, hogy megváltana;
Mint megjelenté szent bölcsek szava:
Hogy ő feloldja bűnünk kötelékét,
S örökre minket égi Atyjával kibékít.

Dicső mivoltát, a nem türethető fényt,
Világokon mely messze ragyog át,
A hol Atyjával ült egy széket: önként
Ott hagyta a Szentháromság üdv-lakát,
S hozzánk aláta társul meg magát;
Ott hagyta az örök fény palotáit
És inkább e silány sárházat választá itt.

Szólj, égi múza, nincs-e szent eredbe',
Ez isten-gyermeknek ajándokul mit adj!
Egy dalt, egy hymnust láng-ajkad nem zeng-e?
A melylyel új hónapban őt fogadd;
Most, míg az ég, melyet a nap-fogat
Nem érintett még s nem gyúlt föl világa,
S reszkette ég rajt sorban a sok apró lámpa!

Keletről, nézd, csillag-vezette bölcsek
Miképp sietnek, hozva illatot;
Szerény daloddal, szállj, előzd meg őket;
S míg azt áldott lábához lerakod:
Te üdvözöld először urad' ott,
S az angyal-karba olvasd éneked' be,
Mely lángját az ő titkos oltárától vette!

* Milton 1629-ben, tehát 21 éves korában írta e remek költeményt, mely méltán emelkedett világhírre, s melynek szépsége talán fordításunkból is kiérzhető. Az „*Elvesztett Paradisom*” költője kevés lírai verset írt, de a közt (bár nagyobbára fiatal korából valók) néhány remek van. Nagyobb részt vallásos, vagy bölcseleti tartalmúak.

A hymnus.
Vad téli ég súvölte,
Mikor az ég szülőtte
Ruhátlan fekvék durva jászolán.
A föld is, tiszteléből,
Ily téli ruhát vett föl,
Ura iránt rokonszenvből talán,
Nem volna helyén, ne is várja senki,
A csélesap nappal hivalkodva tetszelegni.

Csupán esdő szavakkal
A léget kéri halkal:
Fedje szűz hóval bűnös homlokát!
És mertelen szemérmé
Bemocsokolt szégyenére
Borítsa annak tiszta fátolyát!
Nehogy teremőjének pillantása
Közelről őt egész undokságába' lássa!

Az félelmét esítetni:
A *Békét* odainti,
Ki olaj-ággal koszorúzza szállt,
S forgó égkörön által,
Őz-szemmel, galamb-szárnyal,
Mint hű követje jó, felhőkön ált'.
S a myrtus-ággal halkan intve szerte,
Békét parancsola szárazra, tengerekre.

Had zajja, harc-zsivaj,
Egyszerre mind kihalt,
Láncsát, paizst, szegre aggatnak ott.
Pihen a harcai szekér,
Nem főtli elleni vér,
Harsona nem hirdet erőszakot.
Remegve ülnek a királyok,
Mintha mind érzéne jöttét legfőbb urának!

Az éj mély csöndre szálla,
Mídön a fény királya
Békés uralmát földön átvevé.
Szellő bámulva hallgat,
S a halkan zsongó habnak
Örömhirt súg a tengerszin felé,
Mely elfelejt dühöngni, rengve lágyon,
S madarak költenek az elbűvölt hab-ágyon.

Csillagok, tévedezve,
Helyökbe leszegezve,
Szemét egy pont felé fordítja mind.
Tovább mozdulni késve,
A hajnal ébredése,
Melyet máskor követnek, hűbe int.
Szíjorka fényök mind egy helyben ógyelg,
A míg urok nem int s tovább nem hajtja őket.

S ámbár az éji árnyak
A napnak helyt adának
Szokott siettet ő lassítja még.
Szégyelve bűvik el:
Az új nap keltivel
Az ő silány világa hűbe ég!
Nagyobb napnak szemléte ma támadtát,
Mint izzó trónja vagy tengelyi elbirhatnák.

Pásztorok a mezőben,
Hogy a hajnal kelőben,
Egyfűgyű szöváltásban ültenek.
Eszökbe sem jut ám:
A nagy hatalmu Pán!
Hogy hozzájok szelviden közeleg;
Szerelmekről, avagy nyájkáról csak
Volt minden gondolatjuk, arról taracsoltak.

Egyszerre — édes dallam
Hat füleikbe halkan;
S minőt sohsem vert ember úja még:
Rá hullámzó zene
Visszhangja rezzene,
Hogy lelkök üdvösséggel ötlemegek,
A lég, elvesztés e gyönyört, remegve:
Mindégik vers-szokat egyszerre visszazengte.

A természet, ily hangot
Nem hallott, csak barlangod

¹ Pán a mezők, a pásztorok, általában a szabad természet istene a görögöké. Itt nem a görög istent, hanem az általa kifejezett eszmét: a természet urát érti a költő a név alatt.

Előtt, oh légi tündér Cynthia!
Már azt hihette szinte
Hogy tiszte teljesítve
S uralmát abba kell már hagynia.
Mert tudható, hogy ily összhangzat által
Az ég örökre megbékül a föld-világgal.

Végtére kőfény tükre
Süt elvakult szemükre,
Mig az éj arczán szégyenpír remeg.
Sisakos cherubimok,
És kardos szeraffimok
Bontott szárnyalván, harez-sorban, fénylenek,
Hárfáikon zeng hangzatos karének,
El-elhaló, az ég új-szült örökösének!

Mint irva van, zenét
Ilyet nem zenge még,
Csak isten fiainak serege,
Mikor az Ur, kezdetben
A forgó testeket, fenn,
Az égre szegé sorba, rendibe,
És a mélységnek megveté alapját,
Hol gomolygó habok körítjüket szalajkák.

Kristály-körök, esendűlve
Zengjetez minden fülle,
(Érzékinken ha van hatalmatok!)
Ezüst harangitokkal
Zengvén üttem halkal,
Az ég mély orgonáján szóljatok,
Kilenczszeres⁴ összhangba olvadozva,
Az angyalok dalát, míg az hozzánk lehozza.

Ha egyszer e szent ének
Lelkünk hűrját ité meg:
Megáll az idő s aranykor derül;
A hűség, nyaka-szegve,
Elsáppad, elhal egybe,
Undok bűn elvész a föld színiről,
A pokol maga elveszti hatalmát
S új napnak adja át kín-lakta birodalmát.

Igazság, egyénesség
Fér emberekhez esmég:
Mint szép szívavány, dicsbe öltözött,
A kegyelem, közepén
Ül trónon, fenn az égen,
Sugár-utat tör a felhők között,
S a menny, örömben ünneplve mintegy,
Kítárt kapukkal várja boldog lelkeinket!

De bölcsebb végzet int: Nem!
Még nincs ideje itten,
Mosolyogva szűnyad még a csecsemő,
Ki keserű keresztfán
Lesz váltásunkra eztán
Minket s magát majd megdicsőít.
De még előbb, kiket mély álom foglyoz:
Ébresztő harsona fog szólni még azokhoz.

Oly retentő hangon szól,
Mint Sinai hegyén, hol
Füstölgő felhőkkel láng csapa ki,
A vén föld megremeget,
Rákván a rettenet,
Mégcsikordulnak belső sarkai,
Mikor végítéletjén a világnak
A retentő bíró magas trónjára hágand.

Üdvünk akkor leszen
Betöltve teljesen;
De már kezdődik, mástól fogva, mert
A föld alatt a régi
Sárkányok köteleki
Szorosbra kulesolódnak; s a levert
Hatalmas trónja ingadoz alatta,
S undok farkát dühös haraggal esattogatja.

² Cynthia alatt Diána értendő; ki e melléknevet onnan nyerte, mert Delos szigetén Cynthia hegyén született, hol testvérének a Cynthius melléknevi s szintén itt született Apollónnak temploma is volt.

³ Jób könyve XXXVIII. 7. versében.

⁴ Azért épen kilenczszeres, mert kilencz kristálykör (sphaera) van, melyek zenéje összhangba olvad az angyalokéval. Ha e zenét emberi fülek hallhatnák, annak üdvözítő hatása volna a lelkekre, mint a következő versszakokban festi a költő.

A jóslatok hallgatnak;
Rejtelmes, csalfa hangnak
Barlangjainkban nincs többé szava;
Apolló, oltárúrul,
Hazug szót már nem árul.
Jajongva hagyja Delfijét oda:
Az önkívület, őrgönggő sugallat
Halvány papjának sápadt ajkain elhallgat.

A pusztá hegytetőkön,
A partokon lenn és fenn,
Hangos sírás és jajszó hallatik.
A völgy s forrás mélyéből
Nimfa riadva két föl,
S zokogva fut lakatlan tájakig.
Virágba font hajfúrti szétomolva,
Remegve bú bozót erdőkre, barlangokba.

A szentelt földbe lenn,
A szentelt tűzhelyen,
Lár, Lémur,⁶ éjfelen jajgatva nyög.
Oltáron, hamvvederbe,
A Flámenek⁷ remegve
Lobogva ingnak, nem lelik helyök';
S izzadni látszik szint' a hideg márvány,
Még sokot istenétől elhagyatva, árván.

Bús templomából Baal⁸
Ijedten odább áll,
A kétszer megvert Dágon⁹ is vele.
A halvány Asztarot¹⁰
Remegve gurnyaszott ott,
Fákllyái lángját felszél verte le.
Szarvát behúzza lybiai Hammon,¹¹
Tyrus leányi Thammuz¹² siratják völgyön, halmon.

Fut a busa Molokh;
Oltára párolog
A vértől még, de lángja hamvba dől.
Czeterák hanginál
E rémletes király
Oltárát híjába sánczolják körül.
Baromesordája Nilus-isteneknek¹³
Izis, Orus s az eb Anubis, elsietnek.

Oziris maga sem jár
Memfisznek mezein már,
És bőgve nem tiporj' aszott fűvét.
Szent jászolában is
Már többé nyugta nincs,
Pokol vendégli csak, magát, nevét.
Csengő-kísért kardallal hűjába járják
Körül, gyászöltönyű papjai, szent bárkáját!¹⁴

Ama gyermek kezének
A súlyát érez meg,
Betlehem csillagától elvakul.
S helyét többé nem állván,
Fut valamennyi bálvány,
A kigyó-farku Typhon¹⁵ fut vadúl.
Mint csecsemő, ez istenarzu gyermek,
Pólyába', már is ily hatalmas serget ver meg!

⁵ Keresztény hagyomány, hogy a deliai s egyéb pogány jóslóhelyek megszűntek működni Krisztus eljövételével. Az itt következő versszakok emlékeztetnek Schiller ismert költeményére „Görögország isteneire” — mely, természetesen, másfél száz évvel íratott ez után.

⁶ Lar (Lares) tudvalevőleg a házi istenek; Lémurok: föld-szellemek, ki-kilobbanók, mint a mi lidérczeink.

⁷ Flámenek (lángok) az oltárok s hamvvedrek fölött kibombáló lángalaku szellemek.

⁸ Baal, a bálványozó zsidók ismeretes istene, ki ellen a hitű királyok annyit küzdöttek.

⁹ Szintén palestinai bálvány isten; akasztási megveretése — bálványképei ledöntése, papjai megöletése — a Birák k. XVI. é. Sámuel első k. V. részében van leírva.

¹⁰ A phoenikiak istennéje az ég anyja és királynője; fákllyái csillagok. Az új csillag keltével ezek elhalványulnak, mintha felszél verte volna le.

¹¹ Hammon: lybiai isten, kit kos-alakban tisztelték.

¹² Thammuz, syriai isten, a görög Adonisnak megfelelő; azért siratják a leányok.

¹³ Az egyiptomi istenek mind barom (ökör, tehén, disznó, kutya, lúd stb.) alakban tiszteltettek. Oziris maga: a szent ökör.

¹⁴ Oziris, az ökröt, bárka-alaku istállóban hordozták, és táncolták körül fekete báronyalába öltözött papjai.

¹⁵ Ismét görög hitregei alak.

Igy mikor a kelő
Nap arca tűn elő,
S állat kelet habján pihenteti:
Az ingó, sápadt árnyak
Pokokra visszazsalnak
Suhannak a sírok kísérteti,
S a sáruga leplü szellemek csapatja
Holdas bolyongását futamva abbahagyja.

De ni, a kis babát ott
Altatj' a Szűz, az áldott;
Ideje dalom' abbahagyni már.
Ég úszulótt csillagja¹⁶
Futását megállatja,
S mint mécs viraszt fenn ura alminál,
S az istálló s jászol körül egészen
Angyal-kör áll fegyverben, szolgálatra készen.
Szász Károly.

Az aranyhaj.

Karácsonyi elbeszélés.

Írta: Csiky Gergely.

Senkinek sem volt több oka a sors igazságtalansága ellen panaszkodni, mint Berkes Dániel urnak. Ez a megfoghatatlan és kérdőre nem vonható titkos hatalmasság születésétől fogva üldözte, és olyan csinyeket követett el ellene, melyekre csak is efféle homályos jellemű, pogány származású lény vetemedhetik, a kit már a régi bölcsek is vaknak neveztek. Ez a vak végzet, mely hajdanában csupa szeszélyből sziklává és ökörré változtatta a tisztességes embereket, legújabbban Berkes urat szemelte ki áldozatul; s ámbár nem vitte rajta véghez a fentebbi természetrajzi műveleteket, de talált ki ellene oly boszantásokat, melyek sokkal jobban megféleltek az előhaladott jelenkor jellegének, s talán még gonoszabbak voltak, mint a hajdani klasszikus zamatu csinyek. Már születése órájában azzal fogott ki rajta, hogy meg sem kérdezte szándékát; és így történt, hogy Berkes ur egy szegény eszmadia udvari lakásának hátsó szobájában látta meg a napvilágot, s ezt is olyan pislogó minőségben, a milyen az udvart körülálló magas tűzfalaktól csak kitelhetett; holott ha rajta állt volna s ha megkérde szándékát, legalább is egy dűsgazdag hercegi törzset választott volna családául. Ez első megbántást azután egyre-másra követték az újabb csinyek, melyeknek kitalálásában valóban bámulatos leleményességet mutatott a fáradhatatlan szeszélyű végzet. Beoltotta szívébe a nagyratörő vágyakat, és nem adott hozzájuk elegendő tehetséget; megtölte fejét tudomány-nal, s aztán úgy összezavarta valamennyit, hogy egyiknek sem tudta jóra való hasznát venni; felruházta nemes büszkeséggel, de a világot nem görnyesztette alá az alázatossá lábához, hogy meglegyen kettejük közt a helyes arány; és így történt, hogy Berkes ur mindenbe belefogott és mindennel felsült, meg akarta hódítani a világot és nem tudta a jóllakásig vinni, meghasonlott a világgal, és megátkozta a végzetet.

Pedig megtette, vastag arany lánczát morszolva ujaival, és a legszemtelenebb pártfogói tekintettel; és nem sülyedt el, sőt el sem sápadt a lesújtó pillantásra, melylyel Berkes ur a megáldó ajánlatot viszonozta.

— Szomszédjától tudom, mondá oly nyugodtan, mintha egy hozzá hasonló emberrel beszélne, — szomszédjától tudom, a borbélytól, hogy nincs semmi állása, s hogy irni és olvasni tud. Igaz-e? Tud jól irni és olvasni?

— Talán, felelt sötét gunnyal Berkes ur.

— Akkor felfogodom. Tizenkét forint fizetés hetenként. Ujévkor és nevem napján öt forint ajándék. Munka nyolcz óra naponként. Többi óráért felülfizetés.

Nem folytathatta azonban e esabító programot, mert Berkes ur néma megvetéssel elfordult és szó nélkül ott hagyta Bobiczky urat társzekerére és nagy ládái közt. Előbb le akarta

¹⁶ A Krisztus születésére feltűnt új csilla g, mely a keleti bölcseket Betlehembe vezrelte.

dik-osztályu számtiszt hét leánya közül a hetedikbe, a kiből igen derek, szorgalmas és hű feleség lett ugyan, de a számtisztí tradíciókat átvitte Berkes ur családjába is, szintén hét gyermek apjává téven ez elkeseredett urat. Akkor is a végzetet átkozta, mikor sok hányatás és csalódás után végre megfeneklett egy rongyos kis falu jegyzői irodájában, és egy pár évi zűgölődés, álmadozás, elégedetlenség és hanyagság után ezt a hivatalát is elvesztette, s hét gyermekével együtt kenyér nélkül maradt.

— Elmegyek a fővárosba, mondá Berkes ur, miután szíve szerint lehordta ősi ellenségét, a vak végzetet. Ott a nagy világban bőséges alkalom nyílik tehetségeim érvényesítésére.

Nem nyílt azonban egyrbe bőséges alkalma a nagy világban, mint hogy újra és egyre hevesebben átkozza a végzetet, mely itt sem szűnt meg üldözni. Kézdve attól, hogy csak a legutolsó külváros egyik legpiszkosabb utcájában volt képes szállást venni, egész addig, hogy álló két esztendei várakozás után sem tudott tehetségeinek más elismerést szerezni, mint csak olyant, mely szégyennel tölté el büszke szívét, s nem is lehetett egyéb, mint a gonosz végzet legármányosabb szeszélye.

Mert hogy két esztendeig egyre-másra folyamodott minden állásra, mely csak valamennyire előkelőnek volt nevezhető; hogy minden kiküldetett befolyásos urnál tisztelgő látogatásokat tett és nagylelkűleg felajánlotta szolgálátát a köz- és magán-hivataloskodás minden elképzelhető ágában, mely nagy tehetségeinek csak némileg is megfelelő volt; hogy mindennap hosszú sétákat tett mindazon helyeken, hol az előkelő világ megfordult, s látásból valamennyi nagy emberét ismerte a fővárosnak; és hogy mindennek dacára nem tudott egyébbhez jutni, mint néhány udvari és sok goromba elutasításhoz: ez még nem keserítette volna el annyira, mert, mint búskomor mosolylyal mondan szokta, ilyesmiben már régi ismerősök az átkos végzetel; de azt még ettől a sokszor megátkozott régi ismerősétől se várta volna, hogy Bobiczky Jónást is ellene ütszitsa s általa mérje büszkeségére a leghalálosabb csapást.

Bobiczky Jónás urnak nagy szállító-üzlete volt, s raktára épen abban az utcában állt, hol Berkes ur volt kénytelen a hozzá méltatlan egyszerű udvari lakással megelégedni. Mikor sétáról hazatért, sokszor látta a középosz szállítás, a mint nagy társzekeret rakatott meg s parancsokat osztogatott egy egész munkás seregnek. Sokszor tett keserű összehasonlítást saját sorsa és e középos, meredt szemü, buta arczifejezésü ur jólété közt; de azt soha sem merte volna lehetőnek képzélni, hogy e tudatlan ember egyszer csak megállítsa az utcán, vállára veregessen és felügyelői állással kínálja a rakodó munkások melett.

Pedig megtette, vastag arany lánczát morszolva ujaival, és a legszemtelenebb pártfogói tekintettel; és nem sülyedt el, sőt el sem sápadt a lesújtó pillantásra, melylyel Berkes ur a megáldó ajánlatot viszonozta.

— Szomszédjától tudom, mondá oly nyugodtan, mintha egy hozzá hasonló emberrel beszélne, — szomszédjától tudom, a borbélytól, hogy nincs semmi állása, s hogy irni és olvasni tud. Igaz-e? Tud jól irni és olvasni?

— Talán, felelt sötét gunnyal Berkes ur.

— Akkor felfogodom. Tizenkét forint fizetés hetenként. Ujévkor és nevem napján öt forint ajándék. Munka nyolcz óra naponként. Többi óráért felülfizetés.

Nem folytathatta azonban e esabító programot, mert Berkes ur néma megvetéssel elfordult és szó nélkül ott hagyta Bobiczky urat társzekerére és nagy ládái közt. Előbb le akarta

ÉDES DALLAM HAT FÜLEIKBE HALKAN.

UNDOK BŰN ELVÉSZ A FÖLD SZINIRŰL.

HANGOOS SÍRÁS ÉS JASZÓ HALLATIE.

A FÖLD ALATT A RÉGI SÁRKÁNYNAK KÖTELEKI SZOROSBRA KULCSOLÓDNAK.

MILTON KARÁCSONYI HYMNUSÁHOZ.

ütni vakmerőségeért; de megmondolva, hogy átkos végzete ezért még a rendőrséget is nyakára zudíthatná, elégnek tartá a néma megvetést. Egy Bobiczkyval csak nem fog verekedni!

Hanem a borbélynak, ki hivatlan pártfogásával ily szegényt hozott rá, kereken kijelenté, hogy kikéri magának kelletlen jóakarátát, és máskor ne merjen vele ilyent tenni, mert megbánja. Egy házban laknak ugyan, a borbély az utcái, ő az udvari lakásban, de ha már a sors azt a csapást mérte rá, hogy egy borbélynak jobb lakása legyen, mint neki, azért semmi esetre sem fogja eltűrni, hogy egy borbély pártfogói szerepet játszó irányában.

— Nincs más baja? kérde Cziróka ur, a hegyes orru borbély, miután szakmaszerű gu-

nyos nyugalommal végig hallgatta Berkes ur heves szemrehányásait.

— Nincs, felelt komoran Berkes ur. Kimondtam akaratomat, s elvárom, hogy tiszteletben fogja tartani. Nincs szükségem pártfogására.

— Inkább köszönje meg, hogy kenyeret akartam szerezni az urnak és éhező családjának, feleselt Cziróka ur. Bobiczky ur igen derék ember és pontosan fizet, az állomás pedig tisztességes. Tizenkét forint hetenként nagy pénz, kivált mikor hét gyermek kér enni és csak egy tud szerezni. Ne féljen, nem az urat értem. Hanem ha olyan büszke, ugyan mondja meg, a büszkeséggel fog ezen a kemény télen fűteni, a büszkeségét fogja szegény gyermekeinek feltálatni?

Berkes ur nem felelt a nyelvű borbély

tolakodó kérdésére, talán nem is hallotta. Ettől is néma megvetéssel fordult el, mint Bobiczky urtól. Ily emberek számára nem lehet más válasza, a mi pedig a fűtésre és a tálatásra vonatkozó kérdést illeti, ehhez senkinek semmi köze. Még neki sines. Nem is jut eszébe rá gondolni, sokkal inkább elfoglalják nagyratörő terveit, látogatásai a befolyásos nagy uraknál és mindennapi sétái az előkelő világban, hogysem ily apró gondokra ráérhetne. Azt látja, hogy gyermekei élnek és nőnek, és neki mindennap megvan a maga ebédje és vacsorája. Igaz, hogy többnyire igen sovány és nem a legválogatottabb ételekből áll, a mit nem is mulaszt el mogorván szemére hányni legnagyobb leányának, a ki a háziasszonyi tisztet viseli.

„OKOMA“ JAPAN ELBESZÉLÉSHEZ.

SZAJ-SZAKU.

Ikaku, meg akarva gyilkolni Szaj-Szakut, megöletik.

IKAKU.

MAJKIM URA.

(Holdvilág. Az égen felhők. A háttérben kifeszített kötelek, fa-csengőkkel, a madarak üzenésére. Hototogis madár: az utasok és száműzöttek madara, a japáni költészet fecskéje. — A középszínen, jobbról kis kápolna, fából; balról két gabona-verem, szalma-fedéllel. — Lugas, melyben Majkimura rejtezik. — Az előszínen jobbról Szaj-Szaku, napernyőjével védeve magát, a fűben ül; mellette leoldva fapappusa. Fogai közt tartja a báronyotokot, melyből kardját vonja ki. Balról Ikaku, csapásra süjtő karddal; lábai bekötve szalmatekerésbe, hogy el ne csúszsék a fűvön.)

Mert Berkes ur felesége, mihelyt megszülte a hetedik leányt s ez által eleget tett családi hagyományainak, sietett itt hagyni ezt a siralmas világot, hol már nem volt semmi feladata. A háziasszonyi gondok a legnagyobb leányra maradtak, a ki már szépen fölszédült hajadon volt, mikor apja a fővárosba került. Tudott is egyet-mást; sütni, főzni még oda haza megtanult boldogult anyjától, holmi kézimunkához is értett, és szeme nemcsak a legszebb égszín volt, hanem elég erős is arra, hogy egy rossz fagygyúgyertya mellett akár éjfélig se fáradjon el az öltésekben, tűzögetésekben s más efféle szemrontó munkában. Szüksége is volt rá, mert kis testvérei akármilyen vékony, szűk gyomru, apró teremtesek voltak, egyszer napjában mégis csak megéheztek; Berkes ur előkelő sétáiról pedig rendszeren hatalmas étvágygyal tért haza, s nagyon rosszkedvű volt, hogy mindig a legolcsóbb ételekkel kell táplálkoznia.

— Klára, mondá Berkes ur kedvetlenül, a mint az ebéd végén leánya gyöngéden vállára hajolt s félénken kedves egészségére kívánta az ebédet, — Klára, attól félek, hogy ez ebéd nem válik egészségemre. Mindennap főzélék, egyremásra csak főzélék — hisz ez paraszt gyomornak való. Rosszul gazdálkodol, nem tudsz a pénzzel bánni.

— Majd jobban vigyázok, atyám, felelt a leány szeliden.

— Hiszen nem kívánok sokat, folytatá az önző ember, de legalább olyan gazdaasszony lehetnél, mint boldogult anyád volt. Az nem tömött agyon csupa kolompérral, meg paszulylyal. Olyan ember, mint én, néhanapján pecsenyét is ehetnék.

— Majd jobban fogok gazdálkodni, atyám,

SZAJ-SZAKU.

SZAJTO-DOZÁN.

Szaj-Szaku életét kezésként, hogy fejedelmét a bűnös szándéktól visszatartsa.

(Gazdagon díszített szoba. A háttérben fölnyitott dohány-szelence. Elül virág-edény. — Szajszaku térdén a herceg előtt. — Szajto-Dozán, lábai előtt kegyence Ikaku leoldott fejével, kardja lehanyattik kezében, fájdalomtól elgöngyölít.)

felelt Klára félénken, és elfordult, nehogy apja észrevegye a könyvet, mely lassan végigpergett arczán.

— És a szép égszín szemek még tovább viraszottak a rossz fagygyúgyertya mellett, és még töb-

bet fáradtak az öltésekben, tűzögetésekben, és a kis testvérek szűk gyomrocskáit egyre szűkebbre szorították, és az apró éhes teremtesek egyre mohóbb szemekkel nézték apjokat, ha napi sétája után jó étvágygyal a párolgó tál elé ült.

— Mi már jóllaktunk, szokta mondani Klára, ha Berkes urnak nagyrítván eszébe jutott megkérdezni, hogy nem éhesek-e?

— Majd megjön az idő, mondá a derék férfiú és megvetőleg eltaszítá maga elől a kiürülttálat; majd megjön az idő, mikor nem ilyen komisz ételekkel fogjuk gyomrunkat rontani. Ne féljetez gyermekek, a világ utoljára is belátja, mennyit érek, s hozzám méltó állásra og emelni. Akkor majd más ebédetek lesz, mint ez a silányborsó.

És Berkes ur ilyenkor fényes színekkel festé gyermekei elé a szép jövőt. Milyen nagy házban fognak lakni, milyen szép szobáik lesznek, fényes bársony butorokkal és földig érő tükrökkel; az asztal egész nap terítve lesz a legfinomabb holmikkal, sültékkel, tortákkal, édes borokkal. Az apró éhes teremtesek köréje gyűltek s nyitott szájjal hallgatták az elragadó festéseket, közben-közben fölszedgetve az asztról, földről a morzsákat, melyek apok ebédjéből oda hulltak; és Klára hallgatva, szomoruan kefelte az ajtnál apa kopott felső kabátját, mert ebéd után ismét sétálni megy, s több látogatást is fog tenni befolyásos nagy uraknál.

— Klára, mondá Berkes ur, a mint leánya rásegítette a felső kabátot s kalapját kezébe adta, a mult éjjel majd megfagytam. Nem tudsz jobban befűteni?

— Majd veszek ma egy mázsa fát, felelt a leány halkán.

— Mázsát, mázsát! — mondá nagy lenézéssel Berkes ur. Látszik, hogy rossz gazdasszony vagy. Mért nem veszed őlszáma a fát? akkor sokkal kevesebbe kerülne.

— Nines annyi pénzünk, mondá Klára félénken.

— Mert rosszul gazdálkodik, felelt Berkes ur szigoruan.

— Majd igyekezni fogok, atyám.

— Jobb is lesz, ha több gondot fordítasz a háztartásra és nem sétálsz annyit az udvaron. Már többször vettem észre, mikor haza jöttem, hogy avval a haszontalan borbélylyal sugtálbugtál. Mi dolgod van vele? Miről beszéltek? — Semmiről, felelt a leány nagyon elpirulva.

Berkes ur atyai szeme nem vette észre gyermeke arcán az éhség halványaságát, de ezt az égő pirt meglátta.

— Reménylen, mondá komoran, nem fogsz szegyényt hozni fejemre. Még csak az kellene, ennyi sorcsapás közt, hogy leányom —

— Atyám, ne szóljon így! kiáltott Klára, és égő arcát az önző ember vállára hajtá.

— Mi az? Mért ijedtél meg? mondá Berkes ur, magához vonva leánya arcát, hogy szemébe nézzen. Mért pirulsz, mért sírsz?

— Oh atyám! még kérheti? Az a gyanu —

— Gyanu, gyanu! mondá boszusan Berkes ur. Én nem gyanusítalak, de mint szerető, jó, gondos atyád köteles vagyok reád, jövődre gondot viselni. És azért nem tűröm, hogy avval a borbélylyal, avval a Czírókával szóba állj. Még rossz hírbe hozhat; arra pedig csak nem mer gondolni, hogy téged, egy Berkes-lányt nőül vegyen?

— Oh atyám! erről soha sem volt szó.

— Reménylen is, mondá a gondos apa, és elvárom, sőt parancsolom, hogy ezután még szóba se állj vele. Értetted?

És miután ily szeretően eleget tett apai kötelességének, Berkes ur sétálni ment rendes utcaiba, az előkelő világ helyére, s néhány látogatást tett befolyásos nagy uraknál. De senkit nem talált otthon, sőt az egyik palotában az egyenruhás portás gorombán ráivalt, hogy a cselédlepesőn járjon, a mi Berkes urat újabb átkokra ragadta a végzet ellen. Rossz kedvét épen nem enyhítette Czíróka ur látása, ki megint az udvaron térforgott, mikor Berkes ur este felé fáradsan és átfázva haza ért.

— Fogadni mertek, hogy ez a szörpusztító megint Klárával nem beszél, gondolá magában nagy haraggal és elkeseredéssel. Reménylen, a leány nem hágtá át tilalmamat s nem állt szóba ez emberrel. De a dolog gyanus, nagyon gyanus. Majd résen leszek, és jaj neki, ha rajta kapom!

Ez apai szándékkal megállt az ajtó előtt s figyelmesen hallgatni kezdett a kihangzó gyermekszavaira.

— Oh Klára! kiáltott a legkisebb leány; milyen jó ez a meleg szoba. Azelőtt csak akkor fűtöttél be, mikor apa itthon volt, máskor majd megfagytunk. Milyen vigan ég most ez a tűz!

— Igen ám, mert azelőtt garaszámra vetük a fát, hogy apának meleg szobája legyen, szólt Mariska, Klára után a legnagyobb lány, a kinek már elég esze volt, hogy be legyen avatva a Berkes-család háztartási titkaiba.

— Miért? kérdék az apróbbak.

— Mert nem volt több pénzünk, felelt a bölcs Mariska.

— Hát most van? kérdé a kíváncsi Ilonka.

— Van bizony, felelt büszkén Mariska.

— Ugy hát mi is jól fogunk ma lakni? kérdé a naiv Margitka.

— Holnap estére olyan vacsorát kaptok, mint a király gyerekei, mondá Mariska.

— Mért holnap? kérdé kedvetlenül az inyencz Juliska.

— Mert holnap lesz karácsony estéje, mikor a kis Jézus született, és akkor minden jó gyermek mulat és jóllakik, mondá oktató hangon Mariska.

— Karácsony! karácsony! kiálták az apró teremtesek, és körbe fogózva körülzáncolták az asztalt. Jó kis Jézus! jól fogunk lakni! jól fogunk lakni!

— Csendesen gyerekek! szólt közbe Klára, ki eddig hallgatva dolgozott a gyertya mellett.

— Aztán igazán olyan sok pénzed van Klára? kérdi a kíváncsi Ilonka.

— Husz forint, mondá büszkén Mariska. Két darab ujdonatuj tizes.

— Oh mutasd meg, mutasd meg! kiáltozák az apróságok, körülfogva Klára székét. Soha sem láttunk fiz forintot, nagyon szép lehet.

Berkes ur az ajtó előtt állt és hallgatózott. Sötét volt, tükör sem állt előtte, nem láthatta, mily izzó szegény ég arcán; csak azt érezte, mintha valami nagyon forró sütögetné. Minden szó az éhes, sovány, szegény gyermekek ajkáról mintha egy-egy erős kézszorítás volna, mely torkát fojtogatja. Miért? Tebet ő róla? Nem a végzet átkos műve ez is? Nem tesz ő meg mindent, a mi a gondos apától várható? Nem fárads, jár minden nap fényes hivatal után, hogy gyermekeinek mentől díszőbb jövőt biztosítson? Tehet ő róla, hogy a végzet oly kérelhetetlenül üldözi? Mit fojtogatja torkát ez a láthatatlan kéz?

A gyermekek ujjongása oda benn tetőpontot ért. Klára megmutatta nekik a két darab ujdonatuj tizes.

— Milyen szép!

— Milyen sima!

— Milyen képek!

— Mennyiszert lehet ezért jóllakni!

A kalapácsütések, melyek eddig apránként hulltak Berkes ur fejére, most egy nagy csapással egyesülnek, és olyant suttanok rá, hogy csaknem elszedül belé; a fojtogató láthatatlan kéz olyant szorit torkát, hogy ijedten kap levegőért és szivdobogása eláll. Egy szörnyű gondolat rohan rá, s hiába kergeti, a mint ott áll az ajtó előtt, és hallgatja a gyermekek ujjongó felkiáltásait, melyekkel a két darab tizes dícsööttik. Honnan szerezte Klára ezeket? Tőle nem kapta — soha sem adott neki pénzt, mióta a fővárosban laknak. Mástól kapta — kitől, mily áron? Mit áldozott fel érte, az önző, hideg, szivtelen, eszeveszett apáért? Ifjúságát, örömeit, éjeit, napjait — vagy még másat is?

— Csendesen gyerekek! hallatszott belülről Klára szelid, nyugodt hangja. Adjátok vissza a pénzt; még szétszakítottátok, aztán vége a holnapi jóllakásnak.

Meddig hajtotta önző ridegsége e szegény gyermek önfeláldozását? Az ő gyenge válla viselte egyedül a súlyos élet terhét, vajjon nem tört meg alatta? Vajjon a munka, mely feltörte kezét, elhomályosította szemét, elég volt-e? Nem kellett más is oda adnia érte, az önző, elérhetetlen, álmadozó, dologtalan apáért?

Nem tudta, mennyi ideig állt az ajtó előtt. A gyermekek zsvajva elesillapult, mind szépen letelepedtek a tűz mellé, és halkan suttogva, nevetgélve melengették kezeiket. Berkes ur jól látta a kulcslyukon keresztül. Látta Klárát is, a mint félreletesz munkáját s megteríti az asztalt, számára, az éhietetlen vak ember számára. Beléppen-e, leüljön-e asztalához? Egyre meg azt az ételt, melyet leánya az ő számára szerzett, ki tudja mily áron? Látta, mint mozog a szobában fel s alá kedves, könnyű alakja, és úgy vélte észrevenni, mintha mozdulataiban valami bágyadság látszanék, mintha halvány arcából,

fáradsz szeméből valami nem gyermeces fájdalom szóla... Az ő szegénye az, a rossz apáé — de mily szegény? Hátha mindkettőjüké...?

Többé nem bírja; kinyitja az ajtót s belép a szobába. Nem veszi észre gyermekeit, a mint eleje tódulnak s szokás szerint kézesökkel fogadják; nem hallja leányát, a mint kéri, hogy üljön asztalhoz, nagyon jó vacsorával várta. Csak azon a gyötrő kérdésen gondolkozik folytonosan, arra keres választ leánya arcán, mozdulataiban, a szoba melegében, a párologó ételben.

— Nem vagyok éhes, vess ágyat, tüstént lefekszem, mondja szórakozottan.

— Az istenért! rosszul van? kérdi ijedten Klára.

— Nem vagyok; vess ágyat le akarok feküdni.

A gyermekek elcsendesülnek, összehuzódnak, mocszani sem mernek, nehogy megzavarják apjukat. Berkes ur a párnára teszi fárads fejét s behunyja szemét. Még mindig arról a szörnyű kérdésről gondolkozik. A gyermekek azt hiszik, elaludt; szép csendesesen lefeksznek, Klára elszedi az asztalt, megigazítja a tüzet, aztán ő is vetkezni kezd. A gyertyát szegényes, papírrámás kis tükre mellé állítja, aztán hirtelen leveit ruháját, óvatosan körülnéz, látja, hogy apja szeme hunyva van; visszafordul a tükör felé s leereszti haját. Gyönyörű szép aranysoke haja van, csaknem a földig ér; s a mint két vállán lehull és beföldi termetét, olyan, mintha arany palástot vett volna magára. Így áll a kis tükör előtt, hosszan, szomoruan nézve benne lehulló haját, kezével simogatva, illesztgetve, befonva, kifonva. Berkes ur félig nyitott szemmel nézi leányát, és azt hiszi, remegve hiszi, hogy kinzó gondolatára most látja a választ. Hiszen ha csak kacérságból gyönyörködnek szép hajában, mért volna olyan szomorú, mért homályosítaná el szemeit az a két nehéz könyvecsepp, mikor sóhajtvá ajkához viszi s megcsokolja az arany fűrtöket és elfordul a tükörtől?

— Meg kell tudnom mindent, gondolja magában Berkes ur, a mint leánya elfújja a gyertyát s halkan ágyába lopózik. Meg fogok tudni mindent, ismétli századszor, nyugtalanul hánykolódva ágyán s hallgatósza, alszik-e a leány, nem árul el álmában valamit? Meg kell tudnom mindent, ismétli reggel, midőn a hosszú álmatlan éjszaka után felöltözik s reggeli nélkül elhagyja lakását. Ma nem jön haza ebédre, meg van híva, mondja leányának. Így majd kevésbbé lesz óvatos, bizonyosan elárulja magát, nem is sejtve, hogy apja a szomszéd utca kávéházából lesi minden lépését.

Berkes ur nem esáldótt. Alig néhány órai várakozás után, mialatt a mogorva pinczer ismételt rohamokat intézett ellene a reggelik különféle nemeivel, észrevette, hogy leánya szegény kopott nagykendőbe burkolva kilép a ház ajtaján s gyors léptekkel a belváros felé indul. Apja utána sietett, óvatosan, a házak mellé lapulva, szegleteknél vigyázva; de nem volt szüksége a nagy óvatosságra, Klára egyszer sem tekintett hátra. Biztosan, határozott lépésekkel sietett előre, mint a ki egészen tisztában van utja céljával. Nem látszott rajta semmi habozás, félénkség, tétovázás, s Berkes ur elsoruló szívvél gondola, hogy nem először teszi meg ezt az utat, melynek végét nem merse sejtteni.

Egészen bejutottak már a belváros nyüzsgő embertömegébe; ma különösen sokan jártak az utcákon, boltokban; mindenkinek volt valami vásárolni valója, mindenkinek vidám volt az arca, mosolygott a szeme. Berkes ur a tolongásban közelebb fértközhetett leányához, s alig pár lépéssel volt mögötte, midőn egy üveges boltajtón hirtelen belépett.

Berkes ur a mint meglepetésében gyorsan vissza akart ugrani, nehogy a bolt felé forduló leány észrevegye, elsiklott a fagyos kövezeten. A járöklöknek sokkal több dolguk bolt, hogysem észreveggyék, csak egy pár utcazi gyermek üdvözölte hangos ujjongással elbukását. De mig kinosan feltápáskodott a földről, ezalatt is epezőtt gondolatával gyötörődött s mohón kereste szemével az ajtót, melyen leánya belépett. Könnyű volt megismerni, réztányér lógott öltötte, táblájára pedig egy dupla-orru uri ember volt ülő helyzetben festve, a mint egy görbe nyaku másik ur esodálatos fűrtökbe bodorítja haját. E művészi kép alá aranyos betűkkel volt írva: Czíróka Márton, fodrász és borbély műterme. — Szomszédjának, a hegyes orru borbélynak hivatalos helyisége előtt állott.

— Még ez a szegény is! gondolá elszorult szívvél, reszkető ajakkal a szerencsétlen apa. Azért suttogtak annyiszor, azért pirult el leányom, midőn tegnap a gaz esábitót említém előtte. Meghalok szegényemben.

A szerető apára minden esetre nagy szomorúság, ha leánya rossz utra téved; de ha e rossz utra egy borbély vezeté, ugy a szegény bizonyára kétszer akkora. E kettős szegény terhe alatt gönyvedve és estében megmarjult lábát vonszolva, Berkes ur a fodrászi és borbélyi műterem ajtajához lopózott, és egy kis rést keresve a sűrű jégvirágok közt, bepillantott az üvegtáblán.

Leányán kívül csak a terem művészi tulajdonosá volt a boltban. Klára mellette állt, aranyhaja le volt eresztve s palástként borult rá, épen mint tegnap este. De most nem nézett a tükörbe, pedig a nagy tükörben sokkal jobban megláthatta volna magát, mint abban a kis, repedésses, papírrámás üvegdarabban. Czíróka ur mellette állt, s nagy bámulattal, sőt mint Berkes ur az ablakon keresztül észreverte, sóvár tekintettel szemléte a gazdag aranyfűrtöket.

— Nem nézi meg magát a tükörben? kérdé a csábos kísértő.

— Nem, tegnap már elbúcsúztam tőle, felelt szomorú mosollyal a leány. Vágja!

Czíróka fölvette nagy ollóját s másik kezével belenyult a hullámzó aranyszálak közé.

— Nincs vesztegetni való időm, mondá türelmetlenül Klára, még sokat kell bevásárolnom a mai karácsonyfára. Vágja!

De a művész nem tehetett eleget a parancsnak, ollója a földre hullt, az üvegtábla csörömpölve a műterembe zuhant és utána feldult arezczal berohant Berkes ur.

— Hogy meri levágni a leányom haját? ordított dühösen a nevezett ur.

— Hogy merte betörni az üvegtáblámat! ordított még dühösebben Czíróka ur, és lehajolt a földre ollójáért, mig Klára sikoltva a szoba szögletébe menekült s mintegy védelmül leomló hajába takarozott.

— Hogy meri levágni leányom haját? ismétlé toporzékolva Berkes ur.

— Mert az enyém! kiáltott Czíróka ur, harezzian esattogtatva nagy ollóját. Megvettem husz forintért, ki is fizettem az arát. Ugy bizony, drágalatos Berkes uram, csak mereszse a szemét; az ur kényszerítette erre szegény leányát. Szereztem volna tisztességes keresetet, Bobiczky Jónás tizenkét forintot fizetett volna hetenként, de nem tetszett a nagyságos urnak. Persze, uriasabb dolog volt egész nap sétálni és élni ennek a szegény gyermeknek kinos keresményéből. Szégyelje magát! Én tudom, mennyit szenvedett, dolgozott az a szegény leány, mennyit éhezett, didergett, járt rongyosan kis testvéreivel, csak hogy az ur jóllakjék és sétál-

jon. Szégyelje magát! Más apa oda adja a lelkét gyermekeiért, és az ur a szájkától vette el a falatot, melyet véres verejtékkel magoknak szolgáltak meg. Szégyelje magát! Hogy mer az ur számon kérni valamit leányától, micsoda joga van hozzá? Hiszen azt a rongyos életet, melyet az ur adott neki, már százszor megfizette szenvedéssel, keserűséggel. És most, mikor az Ur szent ünnepe ki testvéreinek örömet akar szerezni, hogy legalább egyszer egy évben meleg szobájok legyen, jóllakjanak, mikor épen azon töri áldott fejét, hogy egy új meleg siphát vegyen hálátlan apjának, és kész elválni egyetlen ékeségétől, szép aranyhajától, a melyet én csak azért vettem meg, mert más gazember kollégám bizonyosan felnyit sem adott volna érte, — az ur ide jön lármázni és betöri az üvegtáblámat? Szégyelje magát!

A harezzian borbély újra vérszomjasan megcsattogtatta ollóját s olyan pillantást vetett a sokszorosan megszegyenített férfiúra, mintha minden borbélyi törvény ellenére a fülét akarná levágni haj helyett. De csaknem ismét kiejtette az olló kezéből; Berkes ur meggörnyedve, lassu léptekkel leányához ment, ki még mindig félénken állt a szögletben; melléje ment, szólni akart és keresi zokogással térdre esett előtte.

— Atyám, édes atyám, az istenért, keljen föl, ne térdeljen előttem! kiáltott Klára, s igyekezett apját fölemelni a földről.

— Hagyj itt, hagyj itt! mondá fuldokolva a megtört ember. Nem lehet azért szóval, sem könyhullatással bocsánatot kérni, a mit én ellednévettem. Engedd, hogy itt térdeljek előttem, ez a hely illet meg engem egyedül... Czíróka ur, mondá hirtelen az elámuló művész felé fordítva könyves arcát, mely alig látszott ki a föléje hajló Klára leomló fűrtjeiből, — Czíróka ur, meg tudná még számomra szerezni azt az állást Bobiczky Jónás urnál?

— Hogy ne tudnám! kiáltott diadalmasan Czíróka ur. Az ünnepek után azonnal elfoglalhatja.

— Köszönöm, mondá Berkes ur. Igyekezni fogok, hogy becsületére váljak szives pártfogásának.

— Éljen! kiáltott a lelkesült hajművész. Legalább nem kell levágni ezt a szép aranyhaját. Pedig köztünk mondvá, már volt rá egy grófné vevőm. Fönja be a haját, kisasszony, kár velez az a havas pallót seperi.

— Igen — de — mondá Klára félénken nézve apjára; a pénzből már sokat kiadtam, a gyermekek is várják estére a karácsonyfát.

— Azt meg is kell venni, a husz forintot pedig —

— Köszönettel visszafizetem első hónap béreimből, mondá Berkes ur, és csak ekkor mert fölemelkedni a földről.

Ikaku és Szaj-Szaku.

Epizod „Okoma” című japáni elbeszélésből.

I.

A történet, melyet elbeszélendők vagyunk háromszázados. Az időben élt Mijadóban egy olajárús, kinek csodaszép énekhanga volt. Fel s

* Már csak különlegességéül fogva is érdekesnek tartjuk e messze földi elbeszélés egy epizódját, francia forrás után, bemutatni olvasóinknak. Az eredeti japáni elbeszélés szintén eredeti képekkel van illusztrálva s az általunk mutatéhoz közelebb a japáni eredetiek hí utazatai. A képeken látható személyek jellemző helyzetekben, ruhákban, stb. vannak feltüntetve. Mindenik mellett vagy alatt, reávonatkozó magyarázat van, japáni írással. Mi ezek fordítását a képek alatt, magyar szövegben adjuk.

lejártá az országot s énekeivel többet keresett mint árucikkeivel.

Utja — talán czélzatosan — Minóba vezette, mely tartomány kormányzata akkor Jorinori herceg mint császári helytartó kezében volt, a ki mellett hűbéres fejedelemül Nagai uralkodott.

Nagai énekelni hallva a kóbor olajárúst, ez annyira megtetszett neki, hogy udvarába vette s kegyeivel halmozta el. A kegyencz annyira ki tudta szákmanyolni ura kedvezését, hogy csakhamar főudvarmesterré (vagyis kormányelnökké) lón mellette s e minőségében mindent elkötetett, hogy a népet is megnyerje magának jövődélbeli czéljaira. A mi annál könnyebb is volt, mert elődei rosszul bántak a néppel, ő pedig a visszaéléseket megszüntette, az adókat leszállította, mindenki iránt kegyes és bőkezű volt. Népszerűsége annyira emelkedett, hogy már-már természetes fejéül tekintettel azon politikai pártnak, melynek beavallott czélja nem kevesebb volt, mint Mino tartományát a császári helytartók uralma alól felszabadítani.

E közben Nagai örökös nélkül meghalt. Életrevaló minisztere — az egykori olajárús — azonnal magához ragadta a hatalmat, s a császári helytartó közvetlen hűbéresül lépett föl. Kevéssel azután nyíltan az összeesküvők élére állott, Jorinori herceget csak fűtással menthette meg életét, — s a mjadói szegény olajárusból Mino tartomány helytartó hercege lett, „Szaito-Dozán, Jamasirói herceg” czímmal.

Uralkodása történetét elbeszélni nem célszerű. Egy epizód elég lesz jellemzésére.

Szaito-Dozának két helyi tanácsosa volt, a hidegszívű, gonosz lelkű és fondorkodó Asszizuki-Ikaku, és a hűszívű, egyenes és nemeslelkű Szaj-Szaku.

Egyszer a herceg e kettőt magához hivatva s így szólt:

— Egy gondolat bánt szüntelen: Jorinori hercegnek még pártbívei vannak a tartományban s mig ő él, uralmam nem lehet biztos. Mit gondoltok, nem volna-e helyes politika minden eshetőségnek egyszer mindenkorra elejét venni? Ikaku azonnal oda nyilatkozott, hogy bizony az helyes politika volna, sőt mulhatatlanul szükséges is.

De Szaj-Szaku, megveto tekintetet vetve tanács-társára, hűvvel így szólt:

— Részemről egészen ellenkező nézetben vagyok. Az aljasság soha sem lehet jó politika. A tervezett gyilkosság ép oly aljas, mint oktalan tett volna.

Szóra szó és felelésel következett a két tanácsos közt. De a herceg Szaito-Dozán azzal vágta ketté: hogy meggondolkozott, felhagy a tervvel, hátha csakugyan jobb lesz ugy.

Ezzel ott hagyta Szaj-Szakut; de Ikakunak intett, hogy kövesse.

II.

Keves idővel ezután Szaj-Szaku elmerülve ült kertjében. Egyszerre zajt hall maga mögött, mintha lopva közelgne valaki a gyepen. Fölpillant s egy ember áll mögötte, fölemelt karddal, halálos csapásra készen.

Szaj-Szaku paizsul használja napernyőjét, felugrik, kardot ránt s oly jól védi magát, hogy a következő perczben Ikaku — mert ő volt a támadó — halva rogyott lábához.

A küzdők zaja által oda esalt Majkimura-Ajmon, Szaj-Szaku ipa, látja a mint veje nyugodtan lefejezi megölt ellenfelét, fejét egy szelenczébe dugja, azt hóna alá veszi s indul a palotába. Hiába igyekszik visszatartani, Szaj-Szaku így felel:

— Nem; a herceg, e fondorlelkű által tévutra vezette, csak azért akart eltüntetni engem láb alól, mert elhatározta a Jorinori herceg megöletését: de nem engedem, hogy e gaztett elkötetessék. Ereszsz.

— Életedet kozkázthatod!

— Legalább kötelességem teljesitem. Szaj-Szaku, ipát elhagyva, a palota felé sietett.

— Te vagy Ikaku? kérdé Szajto-Dozán, a kopogást hallva aajtaján.

— Én, uram. Jorinori imeghalt, hozom a fejét.

A herceg örömmel sietett az érkező elé.

